III. Évfolyam. 1892. 19/121. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... frt 10.—
Félévre ... ... » 5.—
Negyedévre ... ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Budapest, Május hó 9.

Jisbi Bénob.

Irta: BRÓDY SÁNDOR.

A kályha mellett ült a négy fiatalember, kettő czilinderrel a fején; krumplit sütöttek.

— Jó volna egy kis szalonnát piritani! mondá Vratarits Titusz.

— Büdös lesz a szénen; fára pedig »pénz nincs van!« jelentette ki Kohn Herman, aki a fa-pénzt — mely nem volt — kezelni szokta.

Meg kellett elégedniök a krumplival. Nem is békétlenkedtek, ez az itthon való vacsorázás, a vizes kolompér serczegése a sütőben: családias idillikus, falusi hangulatot keltett a négy fiatal emberben, akik egy községből kerültek ebbe a rettentő nagy városba. Ebbe a gazdag Budapestbe, holott az ő nagy szegénységük ugy eltünt, mint négy csepp esővíz a Dunában.

— Almát is lehetne enni, sütni! szólt Bazsó és fitymáló duhajsággal huzta a szemére fényes czilinderét.

Vratarits mosolygott:

— Edd meg!

Megvetéssel tekintettek a szoba sarkában pirosló, részint már érett alma-rakásra. Tele voltak almával e télen, azt reggeliztek, azt uzsonnáltak. Ugy érezték, hogy kicsirázik, fává, egész almaerdővé nő már bennük. Sohse fogytak ki belőle, a Herman anyja, aki gyümölcsös kofa volt Gyöngyösön, minden héten küldött egy kosárral. De a póstabért nem fizette meg érte; iszonyu volt kikeriteni, Hermann gyöngyöket izzadt, de a világért sem engedte volna, hogy visszaküldjék. Ez az alma éltette, de egyszersmind tönkre tette őket. Csak arra volt nagyon jó, hogy a tekintélyüket emelte a Mária-utczai lakás háziasszonya előtt. (Közvetve, gyermekei által.)

— Holnap ki fogom vetni ezeket az almákat! jelentette ki Vratarits, elkedvetlenedve azon, hogy a krumpli megfüstölődött ugyan, de nem akart puhulni. Jisbi Benob, a negyedik fiatalember, a nagyevő már igy rágcsálta félnyersen. Éhesek voltak mindannyian és egy kissé irigykedve néztek Kohnra, aki mint rendesen, öt krajczárért groji sajtot hozatott. Muszájt sajtot ennie vacsorára, különben nem tudott tanulni az éjjel. Kultusz, gyógyszer és a legnagyobb delikatesz volt neki az a kis darab sárga étel. Hogy ette! jó isten, hogyan ette! Előbb ünnepélyesen megszagolta. Aztán megszagolta a papirost, melyben hozták. (Egyáltalán mindent megszagolt, amihez csak hozzányult.) Aztán elolvasta a papiros tartalmát. Leginkább végrehajtási kérvények, árverési végzések voltak azok. Igen gyakran, sőt tüneményesen gyakran szólottak egy Naszt Bernát nevü alperesről, aki ezen a néven — ismeretlenül — alak lett köztük, barátjuk, rokonuk.... szerették.... Egy óra hosszáig is eltartott, amig az orvosnövendék bonczoló késével fölszelte és megette a grojit. És a másik három, szakállas, bajuszos legény, sokszor kisértésben volt az iránt, hogy kérjenek tőle, mint kis gyerek korukban:

— Adjáál! Jól van, nem adsz, megbánod!

Valamennyi szegényebb volt nála. Bazsó Gézának volt ugyan egy tanitványa és fényes ebédkosztja azért, de egyéb semmi. Ha abból a pompás ebédből el lehetett volna tenni vacsorára! Ez okon valami készitendő bádogzsebet emlegetett, de sütemények elsanzsirozásánál soha sem vitte többre. Azon is rajta vesztett egyszer. Az asszony rászólt:

— Mit csinál, kérem?

— Pardon.... tévedés!

Vrataritsnak is voltak leczkéi kezdetben. De folyton kurizált az asszonyainak és mert feltünő nagy és szép fiu volt, a férjek bizalmatlanok lettek iránta és egy időponton tul mintha összebeszéltek volna ellene: nem kapott állást. (Egy szakácsnét tanitott irásra, de ezt titkolta.) Operáló doktorok elvitték magukkal néha segiteni, iszonyu ereje volt, egy nyomással megzsibbasztotta a beteget. Igy keresett néha egy pár forintot.

Jisbi Benob sem volt szerencsésebb. Jisbi Benob, helyesebben Braun Sándor, akit esetlen nagy csontjai miatt neveztek el a bibliabeli filiszteus nevén, egy csudálatos, makacs meggyőződésének volt az áldozata. Ugy vélte, hogy a gyermekeket eldiszteleniti a fül és minduntalan, mindegyik tanitványának le akarta szakitani. Verte a gyermekeket és e miatt nem volt maradása sehol. Végre is abba hagyta a tanitást meg a nevelést és egy katona-szabó könyvét vezette, leveleit irta. Valamennyiük között ő volt a legszegényebb, mert a havi huszonöt forintjából ötöt el kellett küldeni az apjának, egy igen öreg zsidónak, aki egyedül élt a mátraalji faluban. A szőlők alatt volt egy kis viskója és két kecskéje. Ezeket legeltette, ezekből élt és abból a pénzből, amit a Jisbi küldött. Amióta csak emlékeztek ketten, mindég a fiu tartotta az apját. És az emberarczu kecskék. Ezen az okon a másik három fiatalember »kecskének« is hivta Benobot. Nem igen volt tekintélye, enni is ő kapott utoljára. Természetesnek találta ezt, de azért senki sem tilthatta meg neki, hogy vacsora után meg ne legyen elégedve.

Átlag elég jókedvüek valának mindannyian. Meggyujtották a lámpát, előszedték a könyveket. Egy évet járt mind a négy orvosnövendék, bizvást tanulhattak egy könyvből. Hermus olvasta fel a szöveget, a többiek utána duruzsolták. Legelsőbb is az anatomiai leczkéket vették át, kinozván magukat az izmok neveinek és hova való tapadásának beemlézésével. Egy kis bajjal ment ez a dolog; Vratarics szidta Kohnt:

— Már megint csak magadnak tanulsz!

Egy kis antiszemita vita támadt; nem első és nem utolsó e helyen. Bazsó, lutheranus ember, tényleg érzett valami kis gyülölséget a zsidóság ellen, Vratarits viszont a tréfás antiszemitizmusnak volt barátja. Ez a fajra, vagy a vallásra vonatkozó kis czédulát ragasztott

titkon a fiuk kalapjába. Vallásügyi vitákban is fölhevültek nem egyszer. Ezeket csaknem mindég Jisbi Benob döntötte el, egyszerüen azzal szakitván félbe a vitát, hogy nagy vörös szőrös öklével mindenkit összetör: zsidókat és nem zsidókat. Egyébképen olyan barátságban voltak, hogy alkalom adtán embert is tudtak volna egymásért ölni. Ebben a szük szobában, egymáshoz szorulva, közös emlékekkel, egy czél által, egyképpen meleg, jó és ártatlan szivvel: hogy is ne ölelkeztek volna össze? A nagy és gazdag városból alig ismertek egy-egy kis részt, annak erkölcseiből csak a köcsög-kalap jutott ki nékik; hiába éltek itt a fővárosban már a negyedik éve: falusiak maradtak.

Nem tudtak egész éjjel fenmaradni, hiába közeledett a szigorlat, mindhiába dörzsölték a szemeiket. Tizenkét óra után eloltották a lámpást, és lefeküdtek sorjában egymás mellé. Az ágyba Jisbi Benob feküdt, ő rajta volt a sor. Egy kissé pipáztak, egy keveset beszélgettek régi gymnasiumbeli tanáraikról. Valamelyik utánozta az egyiket, azon nevettek egy sort, aztán elhallgattak.

Vratarits tette magát, hogy horkol, de csak boszszantani akarta a többit, nem aludt se ő, sem a másik három. A rossz szénnek most jutott eszébe, felgyult, világitott. A házmester csengetyüje minduntalan szólott, az ablak alatt meg a kovács-legények cziczáztak a cselédekkel. Aztán azt sem tudták, honnan vesznek a szigorlatra pénzt. Egyik hazudta a másiknak, hogy van, és nem volt egyiknek sem.

— Az ördög vigye ezt az életet — szólalt meg Bazsó — beállok kelnernek.

Nem feleltek rája, azzal hagyták helyben. Herman reflektált rá csak később:

— Valakit meg kéne ölni.

— Kutyák, nincs pénzetek a vizsgára! jegyezte meg Vratarits.

— Hát neked van? kérdezték egyszerre hárman is.

— Nincs.

— Mi lesz veletek? szólt álmatagon Jisbi. Nevettek; hanem hamarosan hozzátette: és velem!

Itt megálltak. Mindnyájukból kitört az elégedetlenség étrendjük ellen. Bazsó a hygiene szempontjából itélte el az egészet. Vratarits letorkolta:

— Éhezünk, az az igaz, mint a kolozsvári ebek.

Régen uzoválták, most kezdték észrevenni. Különösen a vasárnap délutánok borzasztóak; nem menni sehová. Minden ünnepnapon eljön egy gyógyszerész hallgató, elhozza a hegedüjét, Hermus megszagolja a gyantát, aztán mulatnak. Iszonyú.

Felültek az ágyban; meggyujtották a lámpát.

— Mit kéne tenni? kérdé Jisbi.

— Lopni! szólt az egyik.

— Eladni magunkat! mondá Kohn, de megbánta, mert kinevették, hogy ő, az összetöpörödött kis figurájával el akarja magát adni előre — férjnek.

Mégis csak megmaradtak ennél a témánál. Szerfölött érdekelte őket, hogy vannak előrelátó apák, kik fiatal orvosnövendékeket kitanittatnak a költségükön — a leányaik számára. Mindnyájan tudtak ilyen esetekről, e fajta szerződésről. A fiatal ember eljegyzi a leányt, aztán pénzt kap a rigorozumokra, meg arra, ami kell. Ehetik, ihatik, még egy-egy olcsó szeretőt is tarthat.

— Nem is olyan rossz! jegyezte meg István. Lásd Bénob, te megtehetnéd. Aztán kitarthatnál bennünket.

Egészen fölélénkültek. Beszélgettek mindaddig, amig csak tartott a lámpásban a bél. Elfogyott, hajnal lett, elaludtak.

Az azután következő napok rosszabbul teltek, mint az előbbiek. Fölfedezték a maguk nyomoruságát, fölmérték, lerajzolták, a képe ott volt előttük folyton. A hónap vége is elkövetkezék, uj szállitmány alma is érkezett....

Jisbi Bénob sok drága eledelekkel érkezett meg egy napon. A kovács inas két butellia bort hozott utána.

Iszonyuan befütöttek a pléhkályhába.

Javában étkeztek már, amikor valamelyiknek eszébe jutott megkérdezni:

— Hol loptad a pénzt, Sándor?

Mutató ujját — olyan volt mint egy lécz — fölemelve, Bénob szólt:

— Titok, roppant titok!

Nagyon kiváncsiak voltak a titokra, mely olyan pompásan eresztett, hogy nem igen voltak szükségben többé. Hermus dupla sajtot ehetett, sőt a többiek is vacsorálhattak, habár csak otthon, papirról. A két keresztény néha — leginkább a képes ujságok kedveért — elment valami belvárosi kávéházba és valami könnyü eledellel élt, amiért oszt nem tudott aludni egyikéjük sem. Ilyenkor felköltötték Jisbit, aki szintén, általjában könnyü álmu volt egy idő óta. Kártyáztak hármasban, fölirásra, elnyertek egymástól vagy egy pár százezer forintot, nevettek, lármáztak, veszekedtek, mig Hermus álmában fölmászott az üresen hagyott ágyba és ott folytatta álmát, felelvén gymnásiumbeli tanárjának:

— »Vade me liber, ibis in urbem....«

Megakadt, öreg arcza, fényes, nagy, szinte kopaszodó homloka is elhalványodott. Mintha a tanár rárivalt volna. Kétségbeesve nyögte az »urbem«-et, nem tudta tovább.

A fiuk megszokták már, hogy álmában hangosan bajlódott a fehér papokkal. Nem is vetettek rá ügyet. Nappal boszantották egy kissé, ámbátor mindent elnéztek neki. Különösen Jisbi szerette nagyon, egyszer egy egész partiturát hozott neki. Hermus majd megbolondult örömében, százszor is megszagolta a hangjegyeket, aztán nyomban lefeküdt az ágyra, és fütyülve olvasta az operát.

Sőt egyszer jegyet is hozott neki az opera szinházba. »Kapta.« Össze-vissza forgatták a jegyet, Hermus félt, hogy kilökik vele, nem érvényes. De beeresztették, de ott volt véges-végig, először életében. Nem lehetett vele beszélni amikor hazajött. Csak a Jisbi vállát, feje bubját ütögette hálásan.

— Te, te — mondá — még egyszer bezárnak valamennyiünket!

A másik kettő is gyanakodva nézett Bénobra. Az meg egyszerre elszomorodott.

— Miért? kérdé.

— A jegy.... a pénz.... a vacsorák!

Mindnyájukat elkedvetlenitette ez a jólét, melyet társuk titkos módon szerzett meg nekik. Vratarits a lehorgasztott fejét vakarta:

— Csak azt mondd meg, hogy nem valami becstelenség....

— Ahogy felfogjuk a dolgot! mondá Jisbi nevetve és elpirulva

Megrémültek, faggatták, végre is megnyugtatta őket.

— Egy kis kölcsön, egy megbolondult rokonomtól, ne féljetek.

— Szamarak! tette hozzá később igaz haraggal.

Ez a hang megnyugtatta őket egy kissé. Kevesebbet spionkodtak utána, egyszer éjjel mégis meglesték. Későn jött haza, izgatott és szótlan volt, hamar lefeküdt és valamit tett a párnája alá.

Nem aludt el egyikéjük sem, visszafojtott lélekzettel várták, mi lesz.

Jisbi Bénob éjfélfelé felült ágyán és hallgatódzott. Aztán párnája alól kivette az ismeretlen tárgyat, meggyujtott egy gyufát, annak a világánál nézte. A fiuk a paplan alól, sunyin lesték, hogyan élénkülnek meg savószinü szemei, mint szikráznak, majd mint telnek meg

könnyel, amint az ismeretlen tárgyat — az arczképet nézi. Most meg — ni! — küzködik magával, hogy mit tegyen, végre is az ajkához viszi.... megcsókolja.

Bazsó paplana alatt nem tudott elfojtani egy rövid vihogást. Bénob elorditotta magát.

— Gazemberek! És hamarosan párnája alá akarta rejteni a fotografiát. De késő volt, Hermus rávetette magát mint egy macska, megfogta kezeit:

— Megöllek! kiáltotta Bénob, lelökte magáról, de abban a pillanatban Vratarits ott térdelt a lábain. Bazsó meg lámpát gyujtott. Egy kissé megrettentek, Jisbi nem vette tréfára a dolgot, szemei vérben forogtak, az erek kidagadtak hosszú nyakán!

Egyremásra dobálta le a fiukat magáról, ökölcsapásokat osztott fejre, mellre, jobbra, balra. A Bazsó foghusa már vérzett és ez dühbe boritotta őket, megint csak rámásztak, hogy elvegyék tőle az arczképet. Nevettek, káromkodtak, kiabáltak:

— Mutassad... megmutasd!... Lássuk a donnát.

Kimerült végre is. Egész testében elhalva, ajkát véresre harapva, meztelen szőrös mellével ugy feküdt ott, mint egy legyőzött, szomoru faun. Az arczkép kihullott a kezéből a földre. Diadallal vették föl a fiuk és odavitték a lámpáshoz. Tartották egyszerre mind a hárman. Az első pillanatban meg voltak lepetve.

Egy gyönyörü szőke leányzó ragyogott rájuk a fekete arczképről. Az egyszinü fotográfia — ezer szint játszott az éjben, előttük. A kicsiny finom arcz vakitó fejér volt. Világosszőke, puha hajerdő vetett rá rózsaszinü árnyat. A nagy világos szemekből a tulvilági élet sejtelmes képei sugárzottak ki. Valami csodálatos jóság, átszellemültség, különös, a sugárnál fényesebb, a fehérnél fehérebb fényt vetett az arczra. Csak ajkai körül, állán ült valami szomoru komolyság.

A legyőzött, tehetetlen ember kérőleg, szomoruan nézett feléjük. Mint egy kutya, amikor ütni akarják.

— Ne félj Jisbi, nem esszük meg! mondá Vratarits egészen ellágyulva. Megforditották az arczképet, Hermann olvasta, ami a hátára volt irva: »Sándoromnak, az enyémnek. Ida.«

Két fiu komoly maradt. Bazsó vinnyogott egy kissé: »Hm, hm, haj, hó!« Csendesen nézték újra az arczképet. Közelebb vitték a lámpáshoz és amint nézték, nézték, az ábrándos, vakitó fej körül meglátták az egy kissé retouchált, egy kissé elfödött, de azért egészen jól látható púpot.

— Egy púpos lány! orditott föl, mint egy vadember, Hermus.

Egyszerre röhögték el magukat.

— Adjátok ide! szólt Jisbi Bénob csendesen.

Vratarits odaadta nekik, elhallgattak, el is szomorodtak egy kissé. Vratarits egészen elkedvetlenedett:

— Ez, ugy látszik, egész komolyan veszi a dolgot, ezt az izét. Kár volt bántani.

Azon igyekeztek, hogy kibékitsék. Könnyen ment, tulajdonképen nem is haragudott rájuk.

— Az ember fiatalember! mondá. — Én is ugy tettem volna.

Nem zavarta semmi a régi barátságot. Vidáman éltek, az almát eladták, meg nem ették. Aztán egész biztosra tanulhattak, Jisbi kijelentette, hogy a rigorozumpénzek meg lesznek a kellő időre. Ő ád nekik kölcsön, megadják, ha orvosokká lesznek, megházasodnak. Nagyon szivesen belenyugodtak ebbe a propoziczióba, csak Vrataritsnak voltak aggályai, igyekezett négyszemközt beszélni Jisbivel.

— Te Sándor — mondá, amikor végre előfoghatta — mije vagy te annak a szép kis pupos lánynak?

— Én?

— Te, te, nem is én. Kitart? Izé, hogy is mondjam, az tart ki bennünket?

Jisbi elhalványodott, még a nagy, rozsdás foltok is eltüntek arczáról. Kapkodott a levegő, a szó után. Végre is, nagy erélyesen vágta vissza:

— Ostoba beszéd, egy ilyen lánynak nincs szüksége arra, hogy kitartson valakit!

— Nem is ő.... hanem az apja!

— Képtelenség, ez belehalna, ha megtudná!

— No, nem kell azt megtudnia.

— De tudnám én! Egy lánynyal, akit nem szeretek, azzal megtenném, nincs abban semmi. Később kapja, korábban kapja az ember a hozományt. Te is ilyen bolond vagy, hogy adsz az ilyesmire valamit? Hanem ezzel a lánynyal, ez más, megvetném magamat, szembe köpném magam a tükörből....

Nagyon erélyesen beszélt, de a végén nagyon is elcsendesedett. Dörzsölve, rángatta a nagy orrát, laposakat pislantott barátja felé:

— Titusz — mondá csendesen, — hát csakugyan ugy meglátszik *az* az arczképen is?

— Az bizony meglátszik öreg; de nem baj, kinek mi köze hozzá?

Sokáig sétáltak ez estén. Ittak egy kis borókát is, amitől Jisbi még szomorubb lett. Egész estén át nem lehetett szavát venni. Igy volt ez ezután, hol vig volt nagyon, hol egészen szomoru.

— Olyan vagy, mint egy beteg ökör! mondá Vratarits.

Jisbi mosolygott ezen a hasonlaton. Jóváhagyta. Fejét tenyerére támasztva, bólintott:

— Olyan vagyok!

— Ki fogunk innen vetni! enyelgett vele Hermus.

— De hát hogy vizsgáztok akkor? mondá Jisbi, éppenséggel nem a szemrehányás hangján. Maga magának mondta, nem egyszer, többször is:

— Kutyák, hogy vizsgáznak akkor!

Pedig a vizsga és még inkább a vizsgadij letételének határideje rohamosan közeledett. Hermus papiroson kiszámitotta a napokat, az órákat, a perczeket. Négyszer huszonnégy óra, már csak háromszor....

Iszonyuan tanultak ezen az utolsó napon. Vrataritson szinte dühroham vett erőt. Csak Jisbi hallgatta szórakozottan a Hermus előadását. Néha nem idetartozó megjegyzéseket tett:

— Fiuk, tanuljatok, hogy minél előbb, mennél több hamis visum repertumot állithassatok ki....

— Az a fő, hogy az a fiu, akit nemzetek majd, ne legyen koldus-kutya!

Ügyet se vetettek rá. A tanulás, helyesebben a boldogulni akarás láza befelé terelte látóképességüket. Azt se jegyezték meg valami különösebben, hogy nem vacsorált otthon. Hanem amikor reggelre kelve nem látták fekhelyén, kiki megvakarta a feje bubját, a maga szokása szerint. Vratarits szidta:

— Lump faj a zsidó! mondá elgondolkozva.

Bazsó megrettent:

— Hátha elkártyázta a *pénzünket!*

Keresni Jisbit elindulának. Sehol semmi nyoma. Meglátogatták a gyógyszerész-hallgatót, az látta egy órával előbb a tejeldében. De erre nem lehetett adni, mindég hazudott. Több jellembe vágó hibát tudtak róla a fiuk, például azt, hogy tudatlan emberek előtt orvosnövendéknek adta ki magát.

— Jó volna azt a bizonyos Idát kikeresni! mondá Titusz. Ennek a Jisbinek alkalmasint baja van ezzel a kis békával!

A maguk nagy próbálatlanságával megkisértették kétszázezer asszony közül kikeresni ezt az egyet. De az

egész városban nem találtak se jó, se rossz asszonyt, egyetlenegyet sem, aki ismerte volna Bénobot.

Meghült bennük a vér. Két napja mult már, hogy a nagy filiszteus nem mutatkozott az almaszagu szobában. Nem tudtak tanulni többé, rakásra ültek a befütött, de égni nem akaró kályha előtt.

Reggel volt, Hermus félig felöltözve didergett. Bazsó az óráját nézte:

— Két óra az élet, ha addig ki nem guberáljuk a pénzt....

Vratarits Titusz haragosan intett a kezével:

— Egye meg a fene a professzorokat, a vizsgát, az egész életet.... Csak ez a fiu jönne haza, ez a héber, ez a barom, ez a gazember!

A szertelen dühtől megnedvesedtek a szemei. Nem tudott maradni többé egy ültő helyében, felkelt, leült az irásra szolgáló asztalhoz. Kezébe vette a tollat és rajzolgatott az itatós papirosra.

Egyszerre letette a tollat. Jisbi valamelyik utolsó napon telefirkálta az egész papirost. Olvasta, először magában, aztán hangosan.

— A Jisbi, nézzétek, teleirta....

— Mit firkált?

— »Ugy iszom a gúnyt, mint a vizet!« »Az a fiu, aki egy hétig napot evett, — el van veszve!« »Királynak lenni jó!« »Anatomia, anatomia, anatomia, anatomia!«

Nem értették, mit jelenthetett ez a százszor leirt anatomia. Nyitva maradt ajakkal hallgatták. Hermus egyre kinézegetett az ablakon. Titusz folytatta a felolvasást:

— »Mielőtt megláttalak, mielőtt ismertelek, Ida!..«

— Verset akart irni. Nincs ott a többi?

— Nincs, csak sok, sok J betü. Meg itt még egy sor: »Biri, Kata ádieu!«

— A kecskék. Bucsuzott tőlük! hebegte Hermus fuldokolva.

Elhallgattak. A szoba megtelt kályhafüsttel, gőzzel. A korom lerakodott halvány arczaikra. Nem tudtak egymásra nézni, kitekintettek a havas, néma, elhagyatott udvarra. Hátha egyszerre csak jön, megjelenik, mint ahogy lóbálódzva, szokott roppant nagy lépésekkel, sebesen.

Nem jött. Hermus valahogy föltápászkodott, kinyitotta az ajtót, nyitva hagyta.

— Mit csinálsz, meg vagy őrülve?!

Csakugyan, mintha meg lett volna őrülve, egy darabig némán állt a nyitott ajtó előtt, aztán furcsa kézmozdulatot tévén, a levegőnek susogta:

— Jisbi, aranyos, Bénob, Sándor, jere be!

Nem mosolyodtak el azon, amit cselekedett. Különben is megbánta, leült, elővette kedves könyvét a bibliát, kinyitotta találomra és olvasott, mint ahogy rendesen szokott, hangosan:

„Sokkal inkább nem hallgat meg, ha azt mondod: Isten nem viselsz én rám gondot! Az itélet azért legyen ő előtte, és reménységed vegyed ő benne. Most pedig mivelhogy ezt nem miveled....“

Hangja elfult, nem tudott olvasni.

— Tovább, olvassad tovább!

Könyes szemmel, kibicsakló hangon, kapkodva folytatta:

— *„Várj még egy kevéssé, megmutatom néked az igazat; mert még vagynak az Istennek mentésére való beszédim!“*

Dühösen csapta be a nagy fekete könyvet, annélkül, hogy lapjait megszagolta volna. Fölmászott az ágyra, összekuczorodott. Vratarits odalapitotta arczát a fagyos ablakhoz, a koromtól piszkos, a könytől nedves volt a képe, mint egy porban játszó siró gyereké.

— Nem látok — szólalt meg egyszerre. Nem látok, gyertek csak! Jisbi Bénób másik két barátja is odaállott az ablakhoz. Lenéztek az udvarra.

A házmesterrel jött fölfelé a klinika bonczolószolgája. Az, akitól preparátumokat szoktak vásárolni. Mit keres ez itt? kérdezték maguktól egy pillanatra. Aztán nem kérdezték többé, meggémberedve várták, mint jön mindmind közelebb a sötétzöld ruhás, ezüstzsinóros ember, azon a havas nyomon, ahol Jisbi Benob lóbálódzott előre hatalmas csontjaival, gyermekre szabott kis télikabátjában még egy húsz nappal előbb — utoljára.

Toncsinak.

Reviczky Gyula kiadatlan költeménye.

Most is gyakorta rólad álmodom,
Gyermekvilágom csöndes kis tanyája...
Te igazitod helyre vánkosom'
S fektetsz a zöldzsinóros gyermekágyba.
Te teszed össze két apró kezem',
A Miatyánkra te tanitasz engem.
Okos kis lány vagy, jól emlékezem
S vidám ártatlanság lakik szivedben.

De én könnyelmü, czéda, engedetlen,
Konok s goromba voltam szertelen',
Jó nénéddel s anyáddal feleseltem,
Rosz egy fiu valék, beismerem.
És mégis egyiktek se haragudt rám,
Jók voltatok hozzám s szerettetek,
Bocsássatok meg, hogyha néha durván,
Daczos modorral megsértettelek.

Bocsánat! akkor egy ember se bántott!
Mit tudtam én, mily kincs a szeretet!
Csak bennetek ismertem a világot,
S abban nem éltek gonosz emberek.
Lepkéket űztem, nem sejtvén, hogy árva,
Nehéz napokra kiszemelt vagyok.
S hogy tőletek elváltam, ifjusága
Lelkemnek odaveszett — nálatok.

Daczból vagyok most is könnyelmü, czéda,
De nem a régi, gondtalan gyerek.
Nem csillapitja játszi kedv s remény a
Rám mért keserü szenvedéseket.
Azóta megviselt: a gond, az ármány;
Minden reményem, álmom rászedett.
Ha tőlem függne, én csak azt kivánnám:
Legyünk a régi, czéda gyermekek!

Szeretnék holvilágos nyári estén
Veled sétálni, kézbe'-kéz, megint.
Tudom, a bút, a gondot elfeledném
Könnyelmüen, vígan, szivem szerint.
Szerelem, ifjuság, remények, álmok
Elmondanák, milyen volt életem.
A sors egy perczre engem is megáldott,
Hogy veszteségem kínosabb legyen.

S te is beszélnél; ártatlan kedélyed
Elmondaná, mit érez éj-napon.
Ábránd, erény, vágy, ifjuság, hit, élet
Találna szót beszédes ajkadon.
Nyugalmadért te, meglehet, cserébe
Óhajtanál fényt, lázas élveket
S nem gondolnád meg, ugy-e: van-e béke,
A hol ragyognak és ünneplenek?...

Óh, ne óhajtsd a fényt, a nagyvilágot!
Szerény, de boldog sors jutott neked.
Az ünnepeltek fénye vétek, átok —
Ah, boldogak az ismeretlenek!
Kivánok én is uj életre térni;
Nem csüngni sem jövőn, se multakon
S egy elrejtett zugocskával beérni,
Hol senki sem lát s megnyugodhatom.

Élj boldogul és ne kivánj te semmit!
Szép s jó vagy, mint a legjobb asszonyok.
Derítsd föl a derék, hű lelkeket, kik
Szeretnek és ezáltal boldogok.
A jók jutalma a nyugalmas élet;
S a ki sorsával megelégedett
S nem vágyik azután, mit el nem érhet,
Hidd, nem hijában élt egy életet!

Jászai Mari Duse Eleonoráról.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Budapest, május 2.

Igen tisztelt uram!

Nagyon sajnálom, hogy nem tehetek eleget kivánságának; még ma nem mondhatom el milyen hatást tett rám ez a rajtunk keresztül száguldó színész-óriás, mert még nem volt alkalmam látni.* Hanem mielőtt én is a diadalszekere elé vetném magamat, hogy szintén a földdel tegyen egyenlővé, volna valami szavam ezzel a fejünk fölött elrohanó üstökössel kapcsolatban, hiszen látom a hatást, amit közönségre, kritikusra és színészre gyakorolt.

Nem tehetek róla, de erről a hatásról az egyszeri falusi pap jut eszembe, aki tulságos áhitatában addig tipegett-topogott az oltár előtt, szent Ferencz képét emelgetve, csókolgatva és untig ismételve: hová tegyelek, hová tegyelek, oh szentséges szent Ferencz! hová tegyelek: mig végre az első padban ülő biró beleunva a tehetetlenségébe, odaszól neki fölemelkedve: »tegye ide tisztelendő ur az én helyemre, én ugyis haza mék.«

(Közbe legyen mondva én is ilyen alkalmakkor szeretnék megfutamodni a pályámtól, vagy legalább ezekben az órákban bánom meg, hogy magyar színész maradtam, hogy nem lettem szerb, muszka, cseh vagy akármi az isten csudája, mert a magyaron kivül minden más nép talál tömjént az idegen számára annélkül, hogy azonnal a maga gyerekes fejéről tépné le a babért.) Ugy látom tehát, hogy az olasz Dusénak sem talál senki elég méltó, elég magas oltárt, habár mindnyájunkat beletemettek is a fundamentomába tölteléknek, mindnyájunkat, akiket szerettek, ápolgattak; kritikusaink készek a kedvéért föltaszitani és elgázolni gyermekkorát élő saját színészetünket, mely most tanul járni a maga lábán — éppen ugy, mint évszázadokkal előbb a franciák tették, ugyancsak a már akkor magas fokon álló olasz színészet kedvéért. Szerencséjökre, nekik született Molièrejük, aki ezeket kiküszöbölve, nevelt helyettük honi színészetet.

* A tisztelt müvésznő az első Duse-előadások idején Debreczenben vendégszerepelt. *Szerk.*

No bizony, nagy csoda, ha egy négyszáz éves óriás nagyobb, mint egy alig egypár évtizedet számláló gyermek! Az olasz színészet egy művészettel saturált talajnak 400 éves dédelgetett gyermeke. Ezek a fölöttünk, az ő 8—10 szerepökkel átszáguldó művészek, művészetök legnagyobb tényezőjét, a természetességet már az anyjuk tejével szivták magukba.

Láttam olasz és angol földön harmadrendü szintársulatokat, melyek elfeledtették velem perczekre, hogy szinházat és nem természetet látok. Ez nálok iskola, mig az ifju magyar színészetnek mindjárt zsenge korában oly nyüg szakadt ám a nyakába, mint a bombasztikus német pathos, melyet saját ereje nagy megfeszitésével csak most kezd lerázni, melytől menten majd ő is felöltheti eredeti képét.

Tegyék hát Dusét is a helyére, a messze előttünk járó kulturnépek színészetének legmagasabb csucsára, ahova való, ne a mi házi oltárunkra. Ő elérte művészete netovábbját, mert mint mondják, néha már az 5-ik sorban sem hallják, amit mond; ha a természetességet még tovább »űzi«, nemsokára csak a saját szobájában játszhatik. Azt mondta nekem egy nagy mester, annak a legutolsó, legfelső embernek beszélj, fiam, a szinpadon, aki ott a gallérián a szegény kis 20 krját befizette. Nem is feledtem el egy estére sem a tanitását, az Isten áldja meg érte, és azt hiszem a részben még nem is volt rám panasza egy áhitatos diákgyereknek sem ott a III-ik emeleten?

Ha egy művész tud bennem nagy és szép érzéseket kelteni, akkor elengedem neki, hogy a »szemem láttára« és a fülem hallatára »fujja az orrát« — el én. Kivált ha zsebkendője is van, mint a Gauthier kisasszonynak, aztán mégis a »puszta kezével« teszi, melyért a kritikus ur egy csillaggal többet tűz a homlokára. És különös, milyen éleslátásu a kritikus ur ez idegenekkel szemben és mily »elnéző« velünk. Lám a mi szinházunknál is nemrégiben a markával törülgette az egyik szinésznő könyben ázott képét, igaz, hogy olyan szerepben, melyben nem lehetett zsebkendője, mint Gauthier Margitnak, talán azért nem jegyezték föl neki érdemül — mint az idegen nagyságnak, akinek különben a kritikus ur magas erényekép emlegeti »isteni rútságát«, »soványságát« és »beteg« voltát, mert a művészet lángja emészti meg. Vajjon honnan tudja kérem, hogy éppen a művészet szent lángja az, ami megemészti? És ha Dusében mindezen tulajdonságok *is* magas érdeme, akkor szegény Márkus Emmának bűne, hogy művésznő létére szép, és nekünk valamennyiünknek az, akik ezen a pályán egészségesek és erősek merünk lenni.

A »természet« és »művészet« két különböző dolog, aki művészetet produkál, az nem adhat természetet, mert az lehetetlen. Azt mondja egy franczia — ez is idegen, akivel bizonyitani akarok, tehát több sulya lesz a szavának, mintha én mondanám, — azt mondja az az okos ur: »J'ai entendu des imbéciles qui demandaient à l'art de representer la nature!« Tegyenek a kritikus urak mindenkit megillető helyére, anélkül, hogy agyonnyomnának

minket összehasonlitásukkal, — én sem hasonlitom őket össze Sarcey-val. Hasonlitsák össze a magyar színészetet majd 200 év mulva a mai olasz színészettel, akkor egyenlők lesznek a fegyvereink, akkor hazaszeretet nélkül, kimélet nélkül mérhetnek egyenlő mértékkel: ma nem. A mi színészetünk ma még csak körvonalazni tud, nem detaillirozni. Nagyszabásu contourokat tud adni, melybe majd a jövő generáczió beleemaillirozhatja az apró részleteket.

A szinészi anyag is még nyers termény minálunk, de hát azért megvetendőbb-é? Egy jóbarátom engem régóta magyar nyers terménynek nevezett el, melyből ha ugy kikerült volna, a külföld hamarosan valami ügyes norinbergi árut tudott volna fábrikálni és visszaküldte volna jó Magyarországba — szép pénzért. És nem szégyenlem, hogy jövő desztilláltabb művésznemzedéknek vagyok a nyers-anyaga.

De hadd szóljak még egy pár szót arról a *hatásról*, amit nálunk minden idegen. nemzetiségü művész tesz: ennek a hatásnak a természetébe és mértékébe senkisem számitja bele azt a tényt, hogy mily erővel ragad meg és vonz bennünket minden idegen jelenségnek a puszta egyénisége, hacsak valamennyire eredeti, tőlünk elütő, nekünk uj! Mi ezt az egész hatást azonnal a művészetének tudjuk be. És végül ne feledjék el a kritikus urak azt sem, hogy ők mikor minket hazaiakat birálnak, rendesen az első előadás vajudásában lesnek meg. Mi az a nyolcz-tiz próba egy szerepből, ha arról van szó, hogy ezekkel a virtuozokkal hasonlitsanak össze bennünket, akiknek szerepeik vérükké váltak! Az ily határtalan gyakorlottság egy változatos műsorral biró állandó szinháznál ki van zárva.

De meg tisztelt uraim, dicsérjük Dusét, dicsérjünk mindent érdeme szerint, ami szép, jó, igaz; ezzel fogékonyságunkat bizonyitjuk, és azt, hogy megértettük; de ne mindig, minden idegent a magunké rovására. Önbizalmunk rügyeit tördeljük le igy, mert — itt megint egy franczia jut eszembe, aki jobban ki tudta fejezni, amit mondani akarok: az embernek nincs tehetsége, mig el nem hiszi magáról, hogy van. Hiszen kérem, dicsérték Dusét Bécsben is ugy, hogy nem lehetett panasza istenasszony létére sem, de nem fordultak ám azért a kedvéért mindjárt háttal a saját — fészküknek.

Jászai Mari.

Quasimodo.

(Kóbor Tamásnak.)

Nincsen poéta, akinek ne fájna,
Ha lába csámpás és görbe a szája;
Ha ripacsokról képe tarka-barka,
S az orra nem is orr, hanem uborka.

Fáj, ha az asszony versedet csodálja,
S úri személyed — sajna — fumigálja.
Füst a dicsőség, zöldség a babér,
Egyetlenegy csók százszor többet ér.

Ignotus.

Szeretnék olyan dalt dalolni...

Szeretnék olyan dalt dalolni,
Mit nem felejtnek egy-két hó alatt,
Szeretnék olyan dalt dalolni,
Egyetlen-egyet csak, mely megmarad!

A hol a rimet addig üzném,
Mig, a mit érzek, mindent befogad,
Egy dalt, a hol gyöngysorra fűzném
A legmagasztosb gondolatokat!

A hol nyelvünkkel harczra szállva,
Győznék e makacson, e lázadón,
Hogy mint egy földöntúli hárfa,
Úgy rezgne hangja, lágyan, olvadón.

Hogy ritmikusan csengne-bongna,
Mint művész zene-kar, melódiám,
Avagy, mint lágy harangszó kongna,
Mely hajnalt hirdet zordon éj után!

Dalt, a mely úszszék fény- s derűbe'
Szinezve gazdagon és melegen,
Dalt, mely mint Tizián egy műve,
Oly napsugáros, csillogó legyen!

A melyben az, mi bennem forrva,
Agyamban úgy él most, mint lenge köd:
Oly plasztikusan mint szoborba'
Állhatna majd az emberek előtt!

Egyetlen dalt, a melyet nem felednek,
Mely élni fog, ha én már nem fogok,
Addig, mig könyje lesz az emberekinek,
A mig a földön egy nő-szív dobog!

Radó Antal.

Üstökösök Párizs egén.

„Lobogó gyász én néked hódolok."
Vajda János.

Önök ugy-e azt hiszik, hogy Párizs a legerkölcstelenebb város a világon? Nos — Önök tévednek, ez az egész. Lehet-e a föld kerekségén erkölcsösebb város azon helynél, hol az a szálloda megszületett, amelyet csak a multkor fedeztem fel ott a Madeleine és a boulevardok mellett, közel a nagyvilág s a »félvilág« zajához, szemben azzal a bolttal, hol a fin de siécle kimerült gyermekei tuczatszámra fogyasztják a modern ambróziát: az osztrigát.

Pedig a szálloda kivülről csak olyan, mint Párizs akármely más hôtelja: kapuja előtt csak oly fényesek a lámpák, homlokzatán csak oly aranyos betükkel ragyog a neve, mint a többinek.

Pedig, pedig — no de elmondom.

Ha Párizsba jövök, én is itt lakom, hisz innen ugy hat rám a nagy város ezer öröme, mintha kut mélyéből csillagokat vizsgálnék.

Ha akarják, önmagamat is leirom: ebben a keretben még tán én sem vagyok egészen érdektelen személyiség.

De nem, még sem, megtartom incognitómat..,

Vegyük sorra »pályatársaimat«. Előre bocsájtom azonban, hogy mi mind magányos emberek vagyunk. Ne ijedjenek meg kérem, ne fintorgassák az orrukat, lesz még azért e lapokon szerelemről is szó, és legyenek nyugodtak azért — mindennemü eredmény nélkül.

A huszonhetedik számon kezdem: ez egy angol magánzónő. Jersey szigetén látta meg a napvilágot, rég, felette rég. Azonban a nap fénye végig futott alakján s sürü haján még meg is állapodott. Oroszlánsörényhez hasonló haját minden héten *maga* simitja végig fényes brillantine-nal, a maga és a mások, illetőleg csakis a maga örömére.

A szállodában ugy ismerik, mint aki jól fizet és sokat fogyaszt.

Érdekes jelenség... szőke aranyhaju miss, sápadtra puderezett arczczal, összecsucsorodó ajkakkal (a melyek sajna, csak a levegőt csókolják!), hosszu sóvárgóan kinyujtott nyakkal, a melyre az élet ezer ránczot himzett! Az élet? Mit tud a szegény miss Lilly az életről? Lilly nem is élt még, de szeretett, lángolóan, hiven, és szeret még mostan is.

Szerelmes a *másik* üstökösbe, párjába, a szálloda férfiába, monsieur Gamarre-ba, egy nyugalmazott tengerésztisztbe, ki a magányosságot négy világtenger végtelen horizontján ismerte meg. Mindenét a tengereken hagyta (igy pld. fiatalságát, illusióit, szépségét — mert szép volt, szépséges szép, szokta elmondani a fekete kávé szürcsölése alkalmával miss Lillynek, kinek a haja égnek áll, amint ezt végighallgatja) — mindenét otthagyta, csak a rosszkedvét hozta el a messze, ismeretlen haemisferákból, s ezt most udvarlás formájában, miss Lilly lábai elé teszi.

A harmadik üstökös (Nro 12. a szállodában) *mlle Trois-Roys*. A három király lenne a nevében, de azért a vizkereszt babszemét nem találtam még meg soha.... soha. Ez is messziről jött, onnan, hová sokan eljutnak, de honnan csak igen kevesen kerülnek vissza érintetlenül. Nos, a kisasszony ugy jött meg, ahogy elment.

Simára fésült seitlijére még a romantika kente rózsaillatu pomádéját. Picziny szemeit még nem sirta ki tökéletesen, még hangszálait sem tompitotta el a folytonos sordino. Még sirdogál folyton, még mindig bánatosan mosolyog. Messziről jött, a Koloniákból, a melyekről csak annyit tud elmondani, hogy ott meleg van, s ott is csak egyedül van az ember.

Különben most a zongorázásra adta magát (már 17 éve, hogy nem nyult e hangszerhez), s legujabban a négy kézre irt darabokat két kézre játsza, várva azt, ki majd a »violini«-t fogja játszani hozzá.

Még egy leány, *miss Valley*... hogy ez honnan jött, azt nem tudjuk. De nagyon messziről jöhetett »Isabeau királynő« (igy neveztük el a szálloda hőslelkü házmesternőjét, ki özvegy — s igy erősebb a többinél) azt állitja, hogy onnan való, hol a nap le se megy.... Lehet, mert a 25-ös (ez a szobaszáma) mindig fázik, mindig didereg, s egész akcziója ebben áll.

Arczát barnásra sütötte a távoli nap fénye, sárgára a visszafojtott s a tropusok alatt megsűrüdött epéje, amely koronként (reggel öltözés közben, ha nem elég forró a viz, amelyet mosdáshoz hoznak neki, délben, ha a kifli kemény, s este, ha nem elég meleg a szalon) elönti. Különben csendesen, szótlanul ott guggol a szalon kandallója előtt, picziny lábacskáit égnek meresztve, tisztára benne feküdve a tűzben — alszik. Ezek mind, egyes-egyedül, egyes asztaloknál, sorban, egyenkint egyedül. Két személyre csak egy asztalon van teritve. De e mellett itt is három agglegény. Kettő még azonban (éveikre nézve) fiatal, a harmadik is épp csak hogy »üstökös«-jelölt.

Az asztalfőn egy világfi, ki fiatal öccsét, mint Daedalus Ikarust, repülni tanitja a — párizsi ájerben. Velök (ez az agglegény-kandidátus) Ikarus előbbi nevelője, kivel eddig csak a szárazföldön járt — nevezzük Diogenesnek,

Daedalus vagy harmincz éves, soványra száradt. csontos, ideges, szikár uri ember. Hat éve már, hogy idegbaja van, hogy tizenkét csésze teával olajozza már annyira reperálásra szorult belső masináját. Naponta tiz szalont, három klubbot jár be. Lefekszik hatkor (reggel), felkel egykor délután. Él, mert a halálról még annyit sem tud, mint az életről. Pedig anynyit élt rövid huszharmincz év alatt, hogy már-már kételkedni kezd az élet jelentőségében is. Most emberbaráti missziót végez. Megmenti *Ikarust*. Homoeapatice, de csak — piano!

Ikarus a »fin de siècle« méltó gyermeke. Tizenhét éves, és hetvenegy év tapasztalását érzi — előre. Ujat még nem igen talált Párizsban — szállodáját kivéve, a melynek »hangulatát« valóban szivből megcsodálja. Különben mind rontják. Lilly kisasszony megdobálja kenyérgolyócskákkal, miss Valley feje alól kihuzza a vánkost, mikor a legjobban alszik, mlle Trois-Roy-nak csiklandós históriákat mond el, s eltánczolja néki a kankánt — s daczára mindennek, e hölgyek mindannyiszor, hogy belép az ajtón, mélyen elpirulnak.

A három Istennő összenéz, s egyszerre, mint villanyütésre, kiérzik belőle Párizst — az elsőt, az utolsót, az — egyetlent!

De ott van Ikarus mellett Diogenes — s ez a kitünő szivü uri ember nem fin de siécle. Midőn Ikarus már-már viasszal összeillesztett szárnyaival repülni kezdene: a földre mutat s aggodalmasan mosolyog. Ő kételkedik, mert még nem tud eleget. Nem akar hinni abban, hogy Trois-Roy, mióta él, mindig csak két kézre játszotta a négy kézre irt sonátákat, nem hisz abban, hogy miss Valley csak a kandallóból kölcsönzi szive melegét, nem akarja elhinni, hogy Lilly lelkiismerete csak oly tiszta, mint Pinaud azon fehér, liliom tisztaságu pudere, amelylyel kissé megviselt ábrázatát minden reggel bekeni. Diogenes aggodalmas arczczal látja növendékét a syrének karmai között. Hisz e hölgyek védangyalukul szegődtek mellé, s a nagybácsi pedig csak mint *Luczifer*, mint ártatlan Luczifer, ki csak a század elejének szerelmeiről tud!

*

»Tel maitre, tel valet«, a satellesek olyanok, mint az álló csillagok,

A szálloda személyzete — Istenem, »üstökösök«, mint lakói, mint mi magunk, legelébb is *Johanna*, — de nem az orleánsi. Ez a kisasszony szinte normális. Ez még Párizsról is tud egyet-mást elmondani. Volt szinházban, volt egyszer a Bonmarchéban, nehányszor a Louvre raktáraiban. Minden évben kétszer szabad napja van, s olyankor elmegy még a Szajna másik oldaláig is. Szóval tapasztalt, s igy mindenki hozzá jár el informáczióért. Lilly megtudja tőle, hogy a vazelin-nal a sárga czipőnek bőrét is meg lehet lágyitani. Miss Valley, hogy a férfi szivnél van még egy hatalmasabb melegitő: a meidinger kályha, mll. Trois-Roy, hogy van távolabb, messzebb világ is a Koloniáknál: ott fenn a magaslaton, fenn, közel a felhőkhöz s a magaslaton egy veres malom, abban meg egy tánczterem, hol — nem menuetteket tánczolnak.

Mindezt azonban hölgyeink alig akarják elhinni. Csak Diogenes hisz neki, kinek épp az elébb magyarázta el, hogy Párizsban még nagyobb veszedelmek is várnak növendékére (amit aztán Ikarus maga is erősit) mint a három hajadon ártatlan játékai.

Diogenes hisz neki, és remegve néz bele a jövő titkos fátyolába.

Szóval Johanna kisasszony ha nem is evett a tudás almájából, legalább tud róla, s juttat az alma csutkájából még azoknak is, akik — a belére éheztek. *Berta* az ivó-szoba inspekcziósa tudatlanabb nála. Berta, whyskit, cognacot, absintet mér, s minden reggel gondosan befesti szemöldökeit. Miért? Ki tudná megmondani. Szemöldökeit feketére, ajkait pirosra, arczát fehérre — már ezzel is óriási naivitásáról tanuskodik. Mit ér neki, hiszen tudhatná ő, ki már Egyptomban is járt. Mit ért, mit ért! Hisz ő maga mondta csak még a multkor: »Kérem, bocsánat, én *még* hajadon vagyok!«

Jankán, és Bertán azonban tul tesz Nelson — a pénztáros. Ez szűziesen selypit, fehér arczának nincs szüksége puderre, s akkorákat tud pirulni, hogy Berta irigységében elsápad. Pirjával nem egyszer hallgattatta el Daedalust, s nem egyszer mentette meg Ikarus életét.

Jankával s Bertával él — de (kérem!) csak platonikusan. A másik asztalnál a két mosóné. Ezek harczban, egy kövér és egy sovány hajadon, kiknek élete czélja a szálloda szennyesét stoppolni Mindig stoppolni, folyton stoppolni. Önök, kik tán sohasem stoppoltak, nem tudják mi az. Egész napon, késő éjszakákig e kis rések betömése, a picziny likak hajszája, a pihenés reménye nélkül, örökre — örökre.

De igaz, hisz pihennek néha. Ilyenkor az egymás hajában keresnek és találnak nyugpontot. És mi, mi mind, mind, *élünk!*

A négy lány, Berta, Janka, s a két mosóné meg Nelson fenn, az ötödik emeleten laknak. Mindegyik kis hideg nyirkos zárkájában ott didereg közel a csillagokhoz, fenn, magasan, fenn Párizs moraja felett, akárcsak a Syderálisban, itt is csak oly magányos, hideg az élet.

Egy éjszaka sikoly verte föl az alvókat.

Az éles sikoly áthatott az összes zárkák falán, felverte az összes szüzeket.

Bertha volt.

Mindegyik felült ágyán, az eshetőségeket mérlegelte mind. Tán? — ah, nem! az lehetetlen. Vagy pedig pláne? — no ez meg már éppen hihetetlen. Tán gyilkosság? Miért?

Egy ujabb sikoly.

Mi lesz? Mit fog az egyetlen férfi itt fenn az ötödik emeleten cselekedni? Megmenti-e Bertát, vagy elhagyják veszni, csuful, egyedül?

Nelson az egyetlen, ki vánkosai közé rejti fejét, s nem akar semmit se hallani.

A lányok félnek, de — hát a kiváncsiság sem alszik!

Janka, ki méltán viseli orleansi elődjének nevét, magára ránt egy eső-köpenyt, kinyitja esernyőjét, s elindul a Berta ajtaja felé.

Ott most már halálos csend. Szólni azonban Johanna sem mer, vissza siklik szobájába s vaczogó fogakkal vár.

*

Reggel, az első hajnali napsugárnál, az udvar közepén ott áll Isabeau királynő (a házmesterné), előtte az összes hetesek, pinczérek, szolgálók és szakácsok.

— Igen, egy patkány, egy magános patkány volt. Egy magánzó a patkányok között.

— — — — — — — — — — — — —

Reménylem, most már bebizonyitottam uraim, és hölgyeim, hogy ártatlanul is lehet mulatni Párizsban. Hogy a szállodák tükrei erkölcsös és erkölcsnemesitő jeleneteket is vernek néhanapján vissza, hogy van egy hely ott a Szajna partján, hová te fiatal férj, elküldheted feleségedet kisérő nélkül (vagy azzal), hová fiát ön, asszonyom beszállásolhatja, akár az egész tél folyamára, egy szálloda, amelynek ablakain fehér liliomok nyiladoznak, amelynek czégére egy égnek meredő »Üstökös«, s hol az életet csak komoly oldaláról ismerheti meg lakója.

A szálloda czime: — —

De ezt majd élőszóval mondom el Önnek, kérem csak forduljon hozzám, ha egyéb részleteket is akar a házról megtudni.

Justh Zsigmond.

Vizváriné-Szigeti Jolán.

Az az érdekes, szép asszony, akinek az arczképét »A Hét« jelen száma mutatja be, amint azt mindenki tudja, a nemzeti szinház egyik kiváló művésznője. Felesége *Vizvári* Gyulának, a legkedveltebb magyar komikusnak és leánya *Szigeti* Józsefnek, a nagy alakitónak, aki jeles drámairó is, még pedig azok közül való, akiknek az sem ártott meg, hogy akadémikusok lettek.

Vizváriné ma össze-vissza játszik ugyszólván minden szerepet és egyformán jelesen. De bár sok oldalról igénybe veszik is temperamentumos, életteljes játékát, mindazonáltal már rálépett arra a szerepkörre, amelyben később (mert hiszen ő most érdekes, szép asszony) a feledhetetlen *Szatmárynét* lesz hivatva pótolni. Meg van hozzá az egészséges humora, a hangja és erős ábrázolási képessége. A minap próbálkozott meg egy ilyen Szathmáryné-féle örökséggel, a »Fenn az ernyő, nincsen kas«-ban és a kritikus urak is összeütötték a tenyerüket.

Vizváriné-Szigeti Jolán azok közül való, akik a szinpad közelében nőttek föl és akikben már Ricsi korukban föltámadt a hűséges, odaadó szerelem a — szinpad iránt. *Szigeti* József, az apa nem igen akarta a gyermeket a deszkákra bocsátani, de a kis Jolán addig könyörgött (és valószinüleg sirt) mig az apai sziv meglágyult s ugy történt, hogy már gyermekkorában kapott szerepet a »Benoiton-család«-ban, játszván benne a Tarján gyereket. E kis szerepben oly bátran, oly édesen viselte magát, hogy jövendő sorsa szinte el volt döntve. Iskolái végeztével bekerült a szini-képezdébe, amelyet derekasan végzett el.

Amint *Vizvári* tragikus akart lenni (legalább ráfogják), *Vizváriné* szintén a komoly dráma felé hajlott. A sziniiskola végeztével a Nemzeti szinházban vendégszerepelt, a »Lowoodi árvá«-ban és pedig olyan hatással, hogy szerződtették — soubrette szerepkörre.

Játszott azután ettől az időtől kezdve »mindent«, folyton fejlődve, folyton izmosodva tehetségében. A »Lelencz«-ben Erzsit, a »Figaró házasságá«-ban Zsuzsit, »Tartuffe«-ban Dorinát, »Vicomte Letorières«-ben Jerovivát, a »Vizkereszt«-ben Máriát, a »Szentiváni éji álom«-ban pedig Pukkot. És még számtalan mindenféle darabban különféle szerepet, mindig legjobb tehetsége szerint, mindig ambiczióval és mindig tetszés között.

Tulajdonképpeni mama szerepeihez az »Alfonz ur«-ban, a »Válás után«-ban és a »Peterdi csatá«ban jutott, amikor önkéntelenül is rájött mindenki, hogy *Vizváriné* fényes jövőjét ezek a nehéz, de hálás szerepek alapitják meg; és amint szinészi multjának minden szaka babért mutatott föl, ugy lesz az a jövőjével is.

A *Vizvári* felesége, a *Szigeti* József leánya nemcsak most erős támasza a nemzetinek, de az lesz ezután is, fejlődve folyton, mint fejlődött eddig mindig.

M.

Az orrom.

Nagy baj az, ha az ember piszének születik és fokozódik a baj, ha csak az évszámok nönek s az orr marad olyan, amilyen volt. Tudom magamról.

Hanem mielött arról a keserüségről szólanék, amit az orrom okozott, elmondom, hogy erönek erejével drámai szinésznö akartam lenni. Már mint gyermek Stuart Máriát, Grizeldiszt, meg lady Macbetet játszottam a gyerekekkel, a papa háta mögött.

Pedig, higyjék el, olyan eleven temperamentumom volt, mintha hét ördög lakott volna bennem. (Azóta sokat higgadtam és ma már legfölebb öt ördög lehet bennem.) Mondta is szegény jó anyám, hogy két rossz fiu veszett el bennem.

A vigjátékokat teljes lelkemböl megvetettem és tudni sem akartam olyan darabról, amelyben nem haltam meg. A sziniképezdében is csupa drámai szerepekre volt kedvem s midön elöször léptem föl, a nemzeti szinházban a »Lowoodi árva« hozott tapsot. Hogy mikor volt ez, azt már nem tudom, mert az évszámokra sehogy sem emlékezem.

Azt azonban tudom, hogy az orrommal még ekkor nem álltam ellenséges lábon, mert szerzödtettek. Miután azonban szerzödésem csak öt hónap mulva vette kezdetét, addig a Miklóssy István-téri szinkörében játszottam.

Milyen boldog voltam én ekkor! *Miklóssy* mint drámai szinésznöt alkalmazott. Fölléptem a Notredámi toronyör Eszmeráldájában (még mindig igen jó barátságban az orrommal) és tetszettem. Tapsoltak.

A dicsöség elkábitott és fölléptem — Grizeldiszben.

A jó közönség kedves, elnézö volt és tapssal, virággal árasztott el. Pártfogolta a kezdöt, aki egész lelkéböl játszott és aki ekkor volt legboldogabb ifju éveiben.

A lapok azonban (noha általában elismerték a tehetségem) nem ismertek kiméletet és hogy ugy mondjam, belekapaszkodtak az — orromba. Gunyosan vonták kétségbe, hogy »azzal az orral« jó drámai szinésznö lehessek. »Az az orr — kiáltották kegyetlenül oda — csak nevettetni van hivatva.«

Jaj, be keservesen sirtam én akkor!

Ahelyett azonban, hogy a kritika igazságát vontam volna kétségbe, az orromból igyekeztem valamit csinálni. Masszirozttattam, gyógykezelés alá vétettem, de hiába. »Nem, nem, nem hagyom magam«, felelt daczosan az én pisze orrom és maradt az, ami volt.

Ez állapotomban találkoztam egy igazi jóakarómmal, aki igy szólt hozzám:

— Édesem! Magának nagy tehetsége van. Kellemes, szép hangja, érzése és szorgalma. Szenvedélylyel is csüng a pályáján, de egy kis hibája van.

— Egy? Csak egy? kérdeztem én visszafojtott lélekzettel. — Mondja! Mi az?

— Pisze vagy és az is maradsz mindörökre, ámen. Mars a szubrett szerepkörre.

Tudtam ugyan jól, hogy ha valaki, ugy ö bizonynyal a javam akarja, de azért sirtam, mint a záporesö. Sirva nevettem évekig a szinpadon, addig, addig, mig megjött az eszem. És amint nehezen esett akkor a nevetés, olyan igazán kaczagok most, komikus, vén szerepeimben.

Azután: az orrommal is kibékültem.

Utmutatónak tekintem. Olyannak, amely arra int, hogy mostani szerepkörömben is iparkodjam — fölfelé.

Vizváriné Szigeti Jolán.

Tavasz dal.

És a madarak fütyülnek
Dalt, a melyhez nem kell kóta,
S a virágok is virulnak —
Régi nóta, régi nóta!

Es az urfi, lám szerelmes
Már megint nyakig azóta;
Vagy még mindég? Isten tudja —
Régi nóta, régi nóta!

S a kis lány epedve várja,
Jön-e már a boldog óra?
Persze, mert ő is szerelmes —
Régi nóta, régi nóta!

Közbelép ám a kaján sors,
— Ej, hogy csipje meg a csóka! —
Persze, ők meg halni vágynak —
Régi nóta, régi nóta!

S ők nem haltak meg, pedig már
Sok tavasz mult el azóta,
S egyikök sem boldogtalan —
Régi nóta, régi nóta!

Tolnai Vilmos.

Segélykiáltás a harmadik emeleten.

— Monolog. —

Irta: **MURAI KÁROLY.**

A szereplő: Bus Bendeguz.

(Báli öltözetben, klakkal a fején, kezében revolverrel, sárosan, dideregve bevánszorog.) Brrr! A lábamat alig birom, a szivem valóságosan vadul dobog és kapkodnom kell a levegő után. *(Végignéz magán.)* Azután hogy nézek ki! *(A klakkját eldobja s szisszen, miközben az egyik lábát hirtelen fölrántja)* Jajj, a lábam. A második emeletről föl a harmadik emeletre. Le, föl, le, föl! Esik a hó, tánczol a szél és én ebben a könnyü báliruhában csak le, föl, le, föl. Mi lesz ennek a vége? *(Prüsszent.)* Itt van. Meg van. Nátha. Brr! Micsoda félóra volt ez!

(A karszékhez vándorol és leül.) Ha ehhez a történethez és fáradsághoz még hozzáveszem azt, hogy ma este minden négyesre, minden csárdásra és minden keringőre foglalkozva vagyok és tánczoltatnom kell a princzipálisom három leányát: méltóztassanak elképzelni az állapotomat. *(Savanyuan)* Mi lesz belőlem holnap reggel? Most félóráig föl, le, föl, le; azután reggelig jobbrabalra, előre, hátra, ilyen fáradt lábakkal, ilyen erőteljesen kezdődő náthával! Mi lesz belőlem holnap reggel?

(Szünet és sóhajtás után) Pedig milyen csodálatosan szép az az asszony! Ha eszembe jut az a percz, amelyben megláttam és amelyben megcsillantotta a két sötét tüzü szemét: szinte jól esik ebben a didergős állapotomban, mert valami melegség fut át a szivemen. *(Kezeit a lámpához közel teszi s azután dörzsöli)* A kezem azonban mintha meg lenne fagyva. Persze, ilyen könnyü ruhában, téli keztyü nélkül szaladni föl, le, föl, le, nem valami mulatságos dolog. *(Szünet után)* Én lefelé mentem a lépcsőn, ő pedig fölfelé ment a lépcsőn. Én önkénytelenül megálltam és büvölően néztem rá; ő elhaladt mellettem és hidegen fintoritotta félre az orrát. *(Elragadtatva)* Milyen bájosan tudta fintoritani az orrát! Milyen orr, amelyet ugy lehet félre fintoritani. Még egy

ilyen fintoritás én felém és nem lesz többé semmi vágyam.

A házmester éppen lent állt a lépcsőházban s igen elégedett volt, mert azelőtt verte meg a feleségét. A kérdéseimre udvariasan válaszolt s majdnem hogy nevetett, mert a felesége sirása kihallatszott minden perczben. A derék férfiu megmondta, hogy az isteni asszony fönt lakik a harmadik emeleten és válópört folytat a férje ellen, aki egy dühös borkereskedő. Hogy éppen én fölöttem lakik s hogy az ő fölséges léptei voltak azok, amelyek zaját nehányszor már szerencsés voltam hallani.

(Lágyan) Milyen édes, ábrándos napok következtek ezután be. Az a tudat, hogy én alatta lakom, ő meg fölöttem lakik: már maga boldogság volt. Ha le-leültem ebbe a karszékbe s a szemeimet vágyakozva emeltem föl a mennyezet felé, mindig az jutott az eszembe, hogy mily gyönyörüség volna az, ha a mennyezet hirtelen összeomlanék és ő egyenesen a karjaim közé pottyanna le. Ha lezuhanna a sifonérokkal, az asztalokkal s az összes butorzattal együtt *(Sóhajtva)* Ábránd volt! Hiába volt! Vannak vágyak, amelyek nem teljesülnek soha! És ilyen volt az enyém is, hogy egész stafirungjával együtt hulljon az ölembe le.

(Szomoruan) Miután a mennyezet nem akart leszakadni és ő nem pottyant a karjaim közé: napról-napra boldogtalanabb lettem. Beálltam a reménytelen szerelmesek közé, mert a szerelmes leveleimet is, meg a virágaimat is kidobálta az ablakon. Borzasztó! A mosóudvarba dobálta le a drága virágokat — amelyek még most sincsenek kifizetve — a mosónők tűzték a keblükre.

(Bosszankodva felugrik és sántitva tesz nehány lépést) Még egy ilyen félóra, még egy ilyen le, föl, le, föl és sohase leszek képes emeletre menni. *(Szisszent)* Mintha tüskéket szurkálnának a talpam alá! És ha eszembe jut, hogy mi az eredménye ennek a lépcsőrohanásnak, ennek a.... a.... *(prüsszent)* náthának, akkor a fejembe is belenyilamlik a fájás.

(Elragadtatással) Pedig milyen fölségesen kezdődött az egész. Felöltöztem és leültem ebbe a székbe, hogy innen emeljem föl a szemeimet a mennyezet felé. Az jutott az eszembe, hogy ha a férje betörne hozzá és meg akarná fojtani: milyen fölséges lenne az. Az isteni asszony az ijedtség, a rémület hangján segitségért kiáltana és én megmenteném. A revolveremet fölragadni, a harmadik emeletre fölrohanni, az ajtót betörni, a galád gyilkost egy jól irányzott lövéssel leteriteni, őt eszméletre tériteni egy pillanat műve lenne. Az jutott az eszembe, hogy milyen nagy szolgálatot tenne nekem az a dühös borkereskedő, ha alkalmat adna arra, hogy lelőjem és ez által mint hős, mint életmentő jelenhetnék meg ideálom előtt.

(Élénken.) Amint ábrándokat kergettem s a fantáziám mindegyre dühösebben neki látott a csapongásnak: ugy tetszett nekem, mintha valami különös hang hallatszanék le felülről, a mennyezeten át. Mintha üde női hang törné meg a csöndet. Panaszos, keserves hang, amely esdőleg hangzott s amely a végén megdermesztő sikoltásba fult. Abban a pillanatban a dühös borkereskedő jutott az eszembe, aki megjelent, hogy nekem szivességet tegyen. Az asztalfiókját kirántottam, a revolveremet kikaptam és egy percz alatt kivül voltam az ajtón. A folyosó ki volt világitva. A szomszédomban lakó rőfös, kereskedő éppen ekkor tért haza és szemben találta magát velem. Amint meglátta a kezemben a revolvert és észrevette dult arczvonásaimat: abban a perczben csataorditásban tört ki s eldobván botját, három ugrással kint volt az utczán, feldöntvén egy asszonyságot, akin keresztül bukott és akivel azt akarta elhitetni, hogy ő keresztül van lőve.

(Hevesen.) Mit törődtem én a rőföskereskedővel, meg az asszonysággal, midőn szerelmem tárgya életveszélyben forgott. A lépcsőket négyesével ugrottam át s egy pillanat alatt ott álltam az ő harmadik emeleti ajtója előtt. Kezemet a kilincsre tettem, másik kezemmel a revolvert szorongattam és várakoztam egy ujabb sikoltásra. Nem következett be. A hó, a szél kissé lehütött és az villant meg az agyamban, hogy hátha csak képzelődtem. Ez időben a földszintről zürzavaros hangok hallatszottak föl, amelyek között ott volt a rőfös hangja is. Azt beszélte, hogy valaki háromszor lőtt rá a második emeleten és ő a füle mellett hallotta elsuhanni mind a hat golyót. Erre lerohantam, hogy megnyugtatom a kedélyeket. Mikor azonban leértem és a lent levők megláttak a revolverrel együtt, egyetemes kiáltásban törtek ki és egymáson gázoltak át. A rőfös beugrott a házmester lakásába, egyetlen mozdulattal feldöntötte az asztalt s miután ennek következtében felbukott, ugy belekapaszkodott a házmesterné lábába, hogy az hiába kapálózott. A félreértés miatt kegyetlen düh fogott el, ami azonban nem sokáig tartott, mert a segélyért kiáltó és halálos félemben sikoltó szép asszony hangja megint hallható lőn. Két percz és ujból fent voltam a harmadik emeleten, de bármennyire feszitettem is az ajtót, nem tudtam felnyitni.

(Növekvő élénkséggel.) Segitségért kiáltottam, de nem jött senki. Aki mégis kidugta a fejét, az bekapta nyomban, amint a revolvert meglátta nálam. Miután a sikoltás mindegyre ismétlődött, az jutott az eszembe, hogy rendőr után megyek. Gondolni és az utczára rohanni, ugyanegy volt. A kapu előtt már ekkor egész sereg ember állt, akiknek a rőföskereskedő tartott előadást. Alig láttak meg, már is kiabálni kezdték, hogy »le kell ütni«. Legjobban kiabálta a rőfös, de már háromszáz lépésnyiről. Az volt a szerencsém, hogy már éppen arra tartott egy rendőr. Gyorsan elmondtam neki, hogy a szép asszonyt az ura fojtogatja, valamint fölvilágositottam a félreértés felől is, amire a rendőr elkezdte a fogait vicsoritani, ami ő nála nevetést jelentett.

Az elősereglő lakók, akik botokkal, székekkel, meszelőkkel és gyertyatartókkal fegyverezték föl magukat, hozzánk csatlakoztak, amint hozzánk csatlakozott az előkerülő rőfös is, aki a stilétes botjával hadonászott és azt beszélte, hogy ő még hiréből sem ismerte a félelmet soha.

A rendőr ment elől, én utána lépkedtem, mig a lakók zöme hátra maradt. Mikor a második emeletre értünk föl, a sikoltás óriási erővel hallatszott s mindannyiunkban megborzadt valami; különösen a félelmet még hiréből sem ismerő rőfösben, aki a lakásába ugrott be, ahonnan négy álló napig nem jött elő. Azt mondják, hogy folyton rázta a hideg. A sikoltás olyan szivhez szóló, olyan segitséget kérő, olyan esdeklő volt, hogy én elhagytam a rendőrt és döngetni kezdtem az ajtót, amely be volt zárva.

Rettenetes perczek voltak! A szegény asszony hangja mindinkább esdeklőbbé vált és sikoltásai oly emberfölötti fájdalmat fejeztek ki, hogy megfagyott bennünk a vér.

Ekkor fölfelé tartottam a revolverem és lőttem. Ezzel egyidejüleg a rendőr és a házmester bedöntötték az ajtót és azzal együtt beestek mindaketten, ugy hogy alig tudtak föltápászkodni. A revolver elsütése, az ajtó kifeszitése után következő perczben kinyilt a szalon ajtaja és kezében gyertyával, halotthalvány arczczal, minden izében remegve ott állt a szép asszony, alig tudva kérdezni: »mi történt?«

Én léptem elő. Izgatottan, felindulva. És igy szóltam hozzá: »Asszonyom, én voltam az első, aki meghallottam esengő jajkiáltásait, segélyért való sikolyát és

eljöttem megmenteni.« A fejemet hátra vágtam, a mellemet kidüllesztettem s a revolvert ugy tartottam a kezemben, mint egy halált megvető párbajhős, aki pisztolya csövében hordja a halált. Vártam, hogy a keblemre dobja magát.

Nem dobta magát a keblemre, de a fejemhez vágta a gyertyatartót az égő gyertyával együtt, amit egyébként meg is érdemeltem, mert képzeljék önök, ő nagysága, akiért én le, föl, le, föl, szaladtam, aki miatt náthát kaptam, aki miatt *(magára mutat)* igy nézek ki: nem segélyért kiáltott, hanem — *énekelt.*

INNEN-ONNAN.

□ **Lóverseny és világtörténelem.** 1792-ben XVI. Lajos már fogva ült a Templeben. A nemzeti konvent, a harmadik rend örömrivalgása közepett, kikiáltotta a köztársaságot, a határon Custine és Montesquieu kergették a reakczió hadoszlopait, a külvárosokban pedig *sovány* jakobinusok uszitották a csöcseléket a *kövér* arisztokraták palotái ellen.

Száz esztendö alatt a sovány republikánus ráért meghízni. 1892-ben a kövér republikánus remegve zárkózott palotájába, de bár 80,000 *svajczi* örizte nyugalmát, még sem alhatott, mert a távoli boulevardokról elhallatszott a petárdák vészes robbanása, a külvárosokban pedig, a hol sovány proletárok uszitották a csöcseléket a kövér bourgeois palotája ellen. fölhangzott a marseillaise. Nem a régi, hanem az uj munkás-marseillaise. A negyedik rend fojtogatni kezdte a harmadikat.

És az első rend?

Óh, mialatt a kövér polgár és a sovány proletár, kimerülten az elkeseredett tusától, lihegve néz farkasszemet, addig a feudális ösök unokái nyugodtan magukra veszik a selyemdresst, aztán apathikus arczczal kivezetik a boxokból czimeres pokróczokba takart telivéreiket. Meglehet, hogy démoni kárörömet éreznek a bourgeois láttára, a ki sovány korában föltalálta a guillotinet és kövér korában nem akart megbarátkozni a petardával. Meglehet, — de valószinübb, hogy nem gondolnak semmit. Legfölebb csak annyit: álljon fejtetöre a világrend, csak maradjon jó formában a favorit!

A zöld síkság fölött a Derby-gyöztes zászlója lobog, a fehér korlátok közt exotikus alakok mozognak. Szolgák, a kik selyemingben járnak és mindennap pezsgöt isznak. Valódi urak, a kiknek becsületükön és monoklijukon kivül egyebük sincsen. Cocotteok, a kik csipkés szoknyákat és selyemuszályokat hurczolnak maguk után a sárban és förangu asszonyok, a kik szürke angol posztóban járnak és istálló-nyelven beszélgetnek. Ez a társaság exclusiv és komisz, lovagias és csaló, fagyos és lelkes, szellemes és bárgyu tud lenni egy lélegzetre. A parfumje is olyasféle: istálló, nöi haj, frissen kaszált széna, chagrin-bör és dohányillatárnak izgató kompozituma.

A bourgeois közéje keveredik és teli tüdövel szívja ezt az illatot, mely erjedésbe hozza a vérét. Komisz, csaló, lelkes és szellemes már tud lenni, — meg kell még tanulnia az exclusivitást, a fagyosságot, a lovagiassságot és bárgyuságot, hogy teljesen hasonló lehessen *hozzájuk.*

Az első rend meghökkenve huzódik félre.

Eh! mikor még ök — a feudális urak — csinálták a világtörténelmet, a polgár megirigyelte a mesterségüket. Be akart állani czégtársnak, de nekik nem kellett és odacsapták neki az egészet. Most léhaságokat csinálnak és a bourgeois megint czégtárs akar lenni? Vissza a tribunere!

És talán eszükbe jut a német vadásznóta:

Frisst der Fuchs, so wird er dick,
und zu letzt ganz ungeschickt...

A bourgeois megszégyenül és vágy emészti. Epesztö vágy a pezsgözö szolgák, a monoklis urak, a csipkeszoknyás cocotteok és az angolruhás asszonyok után. És nem hallja, nem hallja, amit az uj birokra kész proletár kiált feléje.

— Hahó, jó bourgeois! Mig sovány voltál, világtörténelmet akartál csinálni, — a mióta kövér vagy, be akarsz jutni a jockey-klubba? A kettö összeférhetetlen, az egyiket át kell engedned nekünk. Az egyiket, a jobbikat! Eredj a klubba és ha nem eresztenek, keresd elö a rozsdás guillotineodat. Mi meg addig dynamittal csináljuk a világtörténetet. Mi soványak!

* * *

♂ **A debreczeni pofon** csattanása elhangzott egész Budapestig s az a fiatal tiszt, aki azt a közhonvédet nyakon teremtette, meglehet elégedve a tenyerével. A képviselö urak nagy esetet csináltak a históriából s az interpelláczió is verni kezdte a hullámokat. Pedig a pofon-ügy a legközönségesebbek közül való. Ime: egy hadnagy képen üt egy közhonvédet, mert az nem szalutál neki. Hát mi ebben a rendkivüli? Hát vajjon a hadnagyok nem szokták fölpofozni a közbakákat? Hát nem nyilvánvaló dolog az, hogy Európa hadseregében még mindig brutálisan bánnak a legénységgel? Tehát egy közöshadseregbeli katonatiszt fölpofozott egy honvédbakát. A debreczeni közönség, amely tanuja volt a kaszinói jelenetnek, zugolódni, lármázni kezdett, mire a hadnagy ur a czivilek közül elszelelt. Azután elövette öt a felettes hatósága és elitélte tiz napi fogságra. Vagyis: a honvédbaka kapott egy pofont, a tiszt pedig tiz napi fogságot. Az első azért, mert nem szalutált, a második meg azért, mert verekedett. Egyszóval ez az egész dolog bevégzett dolog. Bátran legördülhetett volna utána a függöny. De hát a képviselö urak még többet akartak: megtudni a tiszt nevét. És mert az interpellácziora felelö államtitkár ezt nem mondta meg: hát megtörtént a Horváth Gyula felszólalása, ami szintén beillett olyan pofonnak, amely elhallatszik — Egerig. Mert hát a hivatalosan meg nem nevezett tiszt ott lakik. Azt mondják róla, hogy jóravaló magyar fiu, aki egyéves önkéntes volt s a debreczeni pofon az első nyilvános szereplése. Hanem annyi tény, hogy szerencsés csillagzat alatt született. Száz és száz ember él Magyarországon, aki pofonokat osztogat, de az ördög sem tud róluk semmit, mert nem volt olyan bizalmas képviselö ismerösük, aki az ügyüket a Ház elé vitte volna. Azután se miniszter, se államtitkár nem tagadhatta meg a nevük nyilvánosságra hozását. Tessék csak nézni ezt a kis egri hadnagyot. Ad egy bakának egy pofont és ma már Magyarország minden ujságolvasója tud róla és emlegeti az — *Óváry* nevet. Hej, haj, mennyit kellett annak a szerencsétlen *Radetzky*nek katonáskodni, verekedni és holtan pihenni, amig ilyen jó névhez jutott Magyarországon, mint amilyen most ezé a hadnagyé.

* * *

♀ **A koronázás jubileumára** nagyban folynak a készülödések s az ünnepélyeket rendezö vigalmi bizottságok ugy törik a fejüket az ötleteken, mint a feltalálók az örökgépen, t. i. eredménytelenül. A programm ama része, amelyröl már tudni lehet, semmi olyat sem foglal magában, ami a vigalmi bizottságok ötleteiröl tehetne tanubizonyságot. Olyan mindennapi, olyan közönséges és olyan kopott annak a programmnak minden része, mint valamelyik utczasarki öreg hordár. Ott van a müsorban a bevonulás, a diadalkapu, a kivilágitás, a tüzijáték, a bankett, vagyis mindaz, ami megvan a veteránok zászlószentelési ünnepélyeinél is. Pedig a koronázás alkalmából csak ugy kinálkoznak az ötletek, amelyek eredetiekké tehetnék az ünnepségeket. Itt van például mindjárt egy. A lovasbandériumot például nem ugy kell rendezni, amint azt most tervezik. Nem. Be kell ósztani a politikai pártok és politikai klikkek helyzete szerint. Az egyik csoportban legelöl menne Szapáry Gyula gróf, mint magyar hübér ur, vagy afrikai rabszolgatartó s utánna mennének a csatlósai, vagy rabszolgái. Azután jönne Tisza Kálmán a saját csatlósaival. Utána vonulhatna föl Tisza Lajos gróf az udvarával, követhetné Apponyi Albert gróf az ö hadával. Azután Irányi,

Ugron, meg a többi. Hiszen politikai ünnepség ez ugy is. Lehetne rendezni kiállitást politikusaink életnagyságu arczképeiből, de ugy, hogy a festö ne az arczhasonlóságára, hanem arra fektesse a fösulyt, hogy az illetö politikus mily módon viseli, forditja, változtatja a — köpenyegét.

* * *

♀ **Szerkesztőségi jelenet.** *A:* Nos? Milyen volt a képivselöház mai ülése? — *B:* Unalmas, rettenetes unalmas. Nem ér egy hajitó fát. — *A:* De hát mégis, mi történt? — *B:* Képzelje. A földmivelési miniszter költségvetését tárgyalták és egyik szónok a másik után mondotta az alaposnál alaposabb és komolynál komolyabb szakbeszédeket.

* * *

♀ **Bismarck Herbert,** a Herbertek Herbertje, aki egy időben igen jó parthie volt, nösül. A menyasszonya Magyarországból, Fiuméból való, ahol a tenger tudvalevöleg csöndes. A nagy, a hatalmas kanczellár fia, aki összes tehetségét a politikának, a diplomácziának akarta szentelni és aki eddig a Dicsöséggel járt jegyben: belátta végre, hogy a csöndes, egyszerü boldogság többet ér, mint az olyan hosszu völegényeskedés, amelyből nem lesz semmi. Rossz, igen rossz ómen ez a többi, itt-ott, de létezö Herbertekre, akik a Dicsöséggel járnak jegyben és akik nem akarják megérteni, hogy a Dicsöség kisasszonyt csak azok nyerhetik meg igazán, akiknek hatalmas szárnyuk van a röpülésre és nem azok, akik a tatájuk szárnyai segélyével juthatnak csak egy kicsikét a magasba.

* * *

♀ **A köpczös Milán király** a párizsi lóversenyeken nagy összegeket nyert, amint ezt a lapok irják. Hát ebben nincs semmi rendkivüli, mert tudvalevö, hogy Milán a legjelesebb lóismerö, aki annyira vitte e tekintetben a képességét, hogy még az osztrák diplomatákat is egész Szerbiával együtt — lóvá tette.

* * *

♂ **A lóversenyek.** Alighogy bevégzödött az akadémikusok hete, már is kezdödik a lovaké, ugyszólván minden átmenet nélkül. Amig azonban az akadémia különféle ülései egyáltalában nem érdekelték a közönséget, addig a lóversenyek futamai kétségtelenül lázas izgatottságot okoznak, megtöltvén a gyöpös térséget nagy közönséggel. Ez a különbség az egyszerü és a bársony nyereg között. A jó publikumot kevésbé érdekli az, hogy vajjon Bogár Márton a csuvén-ind-hottentotta-nadragulya- és zulu-nyelvek összehasonlitó mestere-e, avagy Virág József az ó-kor elött élö néptörzsek müveltségi viszonyait bölcseleti szempontból tárgyaló történésze érkezik-e be elsönek a levelezöi tagságra, mert az akadémia által mivelt tudományt nem tudja és (dicséretére legyen mondva) nem is akarja megérteni. Biz az ugy van. Manapság a lovak érdekesebbek, mint az akademikusok, ami hihetöleg abban is találja a magyarázatot, hogy a lovak gyakorlatibb czélt segitenek elö s ezeknél a gyözelem egészen természetes, vagyis például a Zsarnok nem azért ér be elsönek, mivel hogy a Kincsem familiájába — belecházasodott, hanem azért, mert jobban birja a szaladást. A közönség pedig már olyan, hogy szereti elismerni és megtapsolni az érdemet, különösen az esetben, ha azon az érdemen még nyerni is lehet.

* * *

♂ **Sport.** A budapesti Karaván sport egylet tavaszi versenye nem volt meglepetések hiján. A jury, bölcs elörelátásból, nehány biztos favoritot, köztük Simonyi Zsigmondot, nevezésre sem bocsájtotta ugyan, mégis megtörtént, hogy azok érkeztek be könnyen elsönek, akikre a közvélemény totalizatörje, a verseny megnyitása elött, a tétnek kétszeresét se merte igérni. A meetingnek pompás tavaszi nap kedvezett. A föuri tribünön ott láttuk: Tisza Kálmánt, Hollán Ernöt, Nyáry Jenö bárót, Zichy Antalt és a leleplezési vállalat képviseletében: Plagiosippust. A versenyröl a következö tudósitást adjuk: I. *A Keleti éhinség passiv magyarázatával foglalkozók versenye.* A tétet az akadémia kapja, a bánatot a tagok közt osztják szét. Nevezve voltak: Genersich Antal, Török Aurél, Dohen Antal, Goldzieher Ignácz, Heinrich Gusztáv. A favoritok csaknem egyenlö chancokkal indultak. Tulterhelve pusztán Goldzieher Ignácz volt, akinek vállait hosszu évek tudós munkásságával terhelték. Elsönek, az intelligenczia ámulására, Genersich Antal érkezett be, egyhangulag. Goldzieher pompás második. A többiek, heves küzdelem után, mindannyian helyhez jutottak. Tot.: Öt akademikusra egy Plagiosippus. II. *A társadalmi rejtélyt kutatók handicapja.* A nevezéshez keresztlevél be- és legalább két, akadémikus nagybácsi kimutatása szükséges. Azok, akik versenygyöztes akadémikus leányának sirig tartó szerelmet vallottak, kisebb teherrel indulhatnak. Nevezve voltak: Láng Lajos (jokeya: Eötvös Loránd b.), Wlassits Gyula (lov. Pulszky Ferencz), Hampel József (lov. ugyancsak Pulszky Ferencz.) A versenyre jelölt valamennyi favorit, könnyen, alig egy-egy orrhossz különbséggel érkeztek a czélhoz.

* * *

✡ **Választó nép vagyunk,** ezt senki el nem vitathatja tölünk. Választás! Erre a szózatra, mint a harsona hangjára rég elköltözöttek támadnak fel halottaikból. A képviselöház biráló bizottsága megmondhatója, hány halott támadt fel sirjából; eljött, leszavazott és ujra visszatért a boldogok honába, hová a földi lét küzdelme nem hat le. — Választás! Erre a szózatra még az akadémikus is megmozdul. Eljön, leszavaz s ujra visszatér a boldogok honába stb.

* * *

✡ **Szegény Akadémia!** Minek is bántjátok? Az ö müködése épp olyan mint a pályadija: arany. — Ki tehet róla, hogy az arany nincs közforgalomban, hogy nem lehet aprópénzre váltani a mindennapi szükséglet fedezésére. — Akadémiai könyv és arany eddig csak arra való volt, hogy a gazdagok tartsák a gyüjteményükben, no meg a külfölddel való érintkezés fentartására. Nagyon megszorult az az ember, aki aranyat váltott fel. — A valuta rendezése legalább az aranyat forgalomba hozza és hisszük, hogy az Akadémiának is akad majd egy Wekerléje, aki ügyes manövrirozás által kieszközli, hogy az Akadémia papirjai közkézen forogjanak és a nagy közönség közkincsévé váljanak.

* * *

✡ **Politikai divat** már az minálunk, hogy mindig kell egy katonai affairenek függöben lenni. Ha nincs, hát csinálunk. A parlamenti menü hiányos volna, ha egy-egy friss katonai botrány nem kerülne a Ház asztalára. Uzselaczon csak nem vágódhatunk örökké. Azt már valahogy megemésztettük. Hamarosan ujat kell keriteni, különben az elégületlen ellenzék méltatlankodva kiált: Botrány! hogy nincs egy falatnyi botrány.

* * *

✡ **Némely kártyajátékban** legnagyobb tromf a disznó. Horváth Gyula is épen azt a tromfot játszotta ki a Házban. De mit nyert vele? Semmit. Még csak egy kis rendreutasitást sem. Másnap az elnököt rendre is utasitotta, a miért öt nem utasitotta rendre.

* * *

✡ **Lehetnek sérelmek,** a melyeket nem lehet vérrel csak vizzel lemosni. Teszem azt... hanem — exempla sunt odiosa.

* * *

✡ **A virágbazárt megtartották.** Asszonyi szokás, hogy barátnéiakat férjhez akarják juttatni; most meg testvérüket: a virágot igyekeztek a férfi nyakába sózni. Bizony borsós volt az ára.

— Rosz nyelvek beszélik a jó Istenről, hogy az öreg urnak nincsen pénze, hanem ha egy szegényen akar segiteni, elveszi előbb a gazdagtól és azt adja a szegénynek. Isteni hölgyeink sem cselekedtek különben.

* * *

✡ **Tavasz!** leborulok fenséged előtt. A hitetlen kor hiába tagadja: történik még csoda. Jön a tavasz és a csodák egész lánczolata követi egymást. A holt berek megelevenül, élettelen tárgyak megmozdulnak. Ez nem a legnagyobb csoda. Nézzétek minden esztendőben ilyenkor tavaszszal az Akadémia is megmozdul. A dermedt tagokba bizsergő életerő száll. Egy egész hétig sürögnek, forognak, gyülekeznek és oszolnak, tanácskoznak és választanak. — Természet! Tavasz! leborulok fenséges erőd hatalma előtt.

IRODALOM.

Az akadémia nagyhete.

A mi előkelő tudományos intézetünk népszerüség dolgában már annyira vitte, hogy unalmas már a rajta való vicczelődés is. Az akadémia gyüléséről a leghelyesebben a kőnyomatos referál, mely szárazon elmondja, hogy gyüléseztek, pályázatok fölött döntöttek és uj tagokat választottak. Ezzel aztán körül-belül el is mondott mindent, amit az akadémia egész évi működéséről mondani lehet.

Ime az uj akadémikusok listája.

A harmadik osztályba beválasztották: levelező-tagoknak Genersich Antalt, Török Aurélt; kültagnak pedig Dohrn Antalt választották meg. — *Az első osztályba:* rendes tagok: Goldzieher Ignácz, Heinrich Gusztáv; levelező-tagok: Csengeri János, Asbóth Oszkár és Rákosi Jenő; kültagok: Setälä Emil, Thomsen Vilmos lettek. — *A második osztályba:* rendes tagoknak: Láng Lajos, Wlassics Gyula, Pór Antal és Hampel József; levelező tagoknak: Alexander Bernát, Asbóth János, Kolozsváry Sándor, Óváry Kelemen, Réthy László, Vargha Gyula, Fröhlich Róbert, Nagy Gyula, Óváry Lipót, Márki Sándor; kültagoknak: Krones Ferencz és Smolka Szaniszló.

Ez a lista nevezetes arról, hogy foglal magában nehány olyan nevet, melyek a magyar irodalomban és a magyar tudományban is szerepelnek. Gratulálunk érte — nem e nevek viselőinek, — hanem az akadémiának. De nevezetes ez a lista arról is, hogy kiszavazták belőle Simonyi Zsigmondot, aki most fejezte be korszakos nagy munkáját, a nyelvtörténeti szótárt és Marczali Henriket, aki most adta ki nagy művét a legujabb kor történetéről. Az óvatosan haladó karaván ugy látszik, csak tiz év mulva fog e két nagy mű létezéséről tudomást szerezni és szerzőiket majd akkor tiszteli meg az akadémiai tagsággal. Ez idén még csak azt tudta meg, hogy Alexander Bernát tiz esztendővel ezelőtt irta meg az ő Kant-tanulmányát és sietett is őt kebelébe fogadni, minekutána nyolcz esztendőn keresztül következetesen megbuktatták.

Az igazság kedveért azonban konstatálnunk kell, hogy az akadémia nehány modernebb tagja kezdi sokalni az uralkodó klikk maradiságát. A magyar frazeologiai műre kiirt pályázatnál megtörtént, hogy akadt egy érdemes, nagy munka, — melyet néhány másodrangu hibát nem tekintve — a biráló bizottság nem győzött eléggé dicsérni, de azért a dijra (80 arany, oly summa, melylyel még a papiros, meg a másolás sincs megfizetve) érdemesnek nem találták. Ekkor az egyik akadémikus kifakadt: »Most már magam is elhiszem, hogy tényleg létezik az akadémiában egy kompakt majoritás.«

Az akadémia siket minden kritika iránt, de voltaképen már nem is érdemli meg. Csak az a reményünk van még, hogy azok a modern emberek, kik — nem tudjuk miféle véletlen folytán — bekerültek az akadémiába, igazolni fogják a benfentesek aggodalmát és becsülettel fognak majd ahhoz a munkához, melyet a közmondás szerint, az uj seprők olyan jól végeznek.

A francziák Justh Zsigmondról. Abból az alkalomból, hogy *Justh* Zsigmondnak »A puszta könyve« czimü novellakötete második kiadásban jelen meg, nem lesz talán érdektelen, ha a »Figaro« ama kritikáját, melyet a könyv franczia kiadásakor irt, megismertetjük olvasóinkkal. Pierre *Valdagne* irja a következőket: Nehány nap előtt a könyvkereskedők kirakataiban »Le livre de la Pousta« czimü könyv jelent meg, szerzőjeként Justh Zsigmond volt megnevezve. Sokan elmentek a könyv előtt. a nélkül, hogy észrevették volna, a nélkül, hogy tudták volna, ki az a Justh Zsigmond, a nélkül, hogy tudták volna, mi az a »Pousta« és hogy őszinték legyünk, a nélkül, hogy meg is akarták volna tudni. A francziák alig érdeklődnek az iránt, a mi országukon kivül történik. Abból, hogy minden gyártmányukkal tündökölnek a külföldön, abból, hogy csaknem egyedül az ö irodalmuk táplálja az egész világ irodalmát, azt a következtetést vonják le, hogy a franczia irodalmon kivül egyéb irodalom nincs is a világon. Ebben azonban rettenetesen csalódnak, a mit Justh Zsigmond esete, a ki a »Livre de la Pousta« czimü érdekes könyvét leforditotta, ujból fényesen igazol. És hozzátehetjük, hogy Justh Zsimond legkevésbbé sem idegen Franciaországban és Párizsban. Az arisztokráczia és művészet világában sok régi és igaz barátja van. Minden évben vendégünk és csaknem az egész telet Cannesben tölti. Ez a magas, karcsu magyar, szúró és kutató tekintetével, régi budapesti nemes család sarja és Budapesten fényes és irigyelt helyzete van. A kozmopolita alatt, a mivé öt a körülmények tették, meg lehet találni a magyart. Legyen bár Párizsban, Cannesben, vagy Palermóban, mindig vissza-visszavágy szent-tornyai tanyájára, az ö pusztájára, a hol a fajabeliek és szeretett magyar parasztjai között találja magát. Valdagne ezután leirja, hogy milyen a puszta és a magyar paraszt, azután igy folytatja: Ezeknek a parasztoknak az életét, szerelmét és halálát mondja el Justh, szines és elragadó sorokban. Ebben a raffinált, erösen modernista művészben, a nép lelkének mély érzése és filozófiája van meg, mely érdekesen illusztrálja, mennyire közel áll a magyar ember filozófiája a régi görögöknek életvidám, pesszimizmustól ment filozófiájához. Fentebb szóltunk a franczia művészetnek a külföldre való kihatásáról. Hozzá kell tennünk, hogy ez a kisugárzás nem ritkán egyes kiváló intelligenciáju idegeneknek köszönhetö. Igy tanitotta meg Justh Zsigmond a magyar czigányokat Maurice Rollinat zenedarabjaira és a czigányok szinte belebolondultak ebbe a csupa idegből álló muzsikába. Úgy, hogy ha az ember Magyarországon jár, nem ritkán hallhatja a czigánybandáktól azoknak a daloknak egyikét játszani, melyeket Rollinat a párizsi zongorákból csalt ki. Justh Zsigmond szenvedélyesen szereti a művészeteket és a zenét, Wagnertól Brahmsig és a népdalokig. Szent-tornyai magányában, a magyar pusztán oázist csinált azoknak a művészeknek a számára, a kik vendégszeretetét igénybe veszik. Justh Zsigmondnak már több kötete jelent meg, de ö leginkább a francziák dicséretére vágyakozik, a kiknek irodalmát annyira szereti. Azt hisszük, jó volt honfitársainkkal a szerzöt és munkáját megismertetnünk.

A Balaton. Vannak emberek, a kik ép oly szerelmesek tudnak lenni a természet egy bájos pontjába, mint egy csinos leányba, vagy egy kaczér asszonyba. Velenczének éppen úgy meg vannak a maga rajongói, akár egy dekolletált beautének, vagy a Wagnermuzsikának. *Sziklay János* doktor, a ki mellesleg

szólva, csodálatos gyorsasággal produkálja a regényeket és novellákat, a Balaton iránt táplál szenvedélyes érzelmeket. Évek óta ott kószál nyaranként a Dunántúl e világoskék viztükrén, kutat, vizsgálódik, keres s a mi ideje télen a szerkesztőségi munkából fenmarad, e poetikus bolyongások visszaálmodásának szenteli. Igy születtek meg ama kékesszürke füzetek, melyeknek czimlapján egy dagadó vitorláju yacht száguld kellő brise-zel a magyar tengeren. Most jelent meg tollából a Balaton leirásának negyedik füzete s az egész munka körülbelül 25 füzetben fogja irodalmilag ismertetni a Balaton földrajzát, történetét, helyrajzát, természeti viszonyait és mindazt, a mi e gyönyörü vizre vonatkozik. Derék és szép munka lesz, érdemes a pártolásra. Különösen a balatoni megyéknek kell lehetővé tenni, hogy a füzetek gyorsan követhessék egymást. Az eddig megjelent részeket szép rajzok ékesitik, a vidék helységeinek, nevezetességeinek s tó szebb pontjainak rajzai. A munka egy füzete 40 krajczárért kapható.

Szinházi krónika.

— *május 6.*

Nóra.

(Duse Eleonora.)

Degenerálódunk. Nem birunk a napba nézni s, hogy palástoljuk fogyatkozásunkat, rá fogjuk a napra, hogy az tulajdonképen egy kasirozott pappendekli darab, az igazi napok pedig ott ragyognak a kerepesi-uti művészhajlékban. Mód nélkül félünk a chauvinismus vádjától s leczkéket veszünk a bakszászoktól az ajropéerizmusból s midőn szemben állunk az egyetlen dologgal, a hol chauvinistáknak nem szabad lennünk, — bármiként dörögjön is Rákosi Jenő — a müvészettel, akkor egyszerre azt találjuk, hogy ez az olasz dáma közönséges komédiás nő és hogy a kritikusok, a kik dicsérni merik, hazafiatlan és szivtelen emberek, a kik megértek a tarpeji sziklára.

A sajtó a dicszengő hymnusok diapasonjáról kezd leszállni a kritizáló zankduettekére. Kis lapok összeveszneknek a nagy lapokkal s a hat krajczáros esztetika fejbe veri a négy krajczáros esztetikát. Alig van lap, a melynél ne hülne fokozatosan a Duse-láz s a müvészi intrikák, melyek eddig csak a szinház udvarán kavarogtak örökös körforgásban, most utat törnek maguknak a szerkesztőségi irodákba. A kritikus uraknak eszébe jutott, hogy valóban nem méltó az ő bölcsességükhöz ez a rajongás és kezdik a szerencsétlen divát izekre szedni, fölbonczolni, akárcsak a miskolczi szinház szerződtetési czélból vendégszereplő szende hősnőjét. Ha Duse itt maradna még két hétig, akkor az »Otthon« mérvadó körei ünnepélyes közgyülést tartva, feliratot intéznének a belügyminiszterhez, hogy szüntesse be ez olasz nő közbotrányt okozó vendégszereplését.

A közönség még keményen kitart Duse mellett, bár vannak már közte is, a kikben kezd fölülkerekedni a részvét érzete a nemzeti szinház iránt s vannak némelyek, a kik nyiltan bevallják, hogy az igazi hazafi inkább vendégszerepelteti a kardnyelő Beni-zug-zug-truppot, a mellyel minden fővárosi szinház kiállja az összehasonlitást, semmint az Ando parancsnoksága alatt peregrináló csavargókat, a kik veszedelmesen kompromittálják Klárné és Faludi müvészi nymbusát.

Ami engem illet, én kritikus sohasem voltam. Mikor előttem magasabb művészi szempontokról beszélnek, akkor mindig szerényen hallgatok, mert fogalmam sincs róla, hogy mi értendő e szempontok alatt. Egy kitünő barátom betegsége az ok, hogy kritikusi tógát öltve, kell az olvasó előtt megjelennem s ugy adni a dolgot, mintha értenék hozzá s előre is bocsánatot kérek, ha czikkem talán hijával volna azoknak a fentemlitett magasabb szempontoknak.

»Nóra«-ról mindig az volt a véleményem, hogy az a legjobb társadalmi brochure-ök egyike, melyek valaha szinpadon eljátszattak. Ibsen, ez a lángeszü patikárus, valóban órákat vehetne a legcsekélyebb franczia vaudevillistától a drámai szerkesztés-tanból s bizonyos, hogy Miss Aweling, az angol nő-szoczialista röpiratai vannak olyan drámailag gruppirozva, mint az Ibsen darabjai.

Ibsen sohasem tör a drámai igazságszolgáltatás czélja felé, amely pedig olyan conditio sine qua non minden akadémiai pályázatnál. Ő kiszakit az életből egy epizodot s azt odadobja nekünk: »Ime tanuljatok.« Hogy az epizod eleje az előadás kezdete előtt van, a végeredményt pedig a darab befejezése után képzelheti el magának mindenki tetszése szerint, azzal Ibsen éppenséggel nem törődik és egészen a szinészre bizza, hogy bizonyitsa be a maga igazságát a közönség előtt.

Nóráról tudtuk, hogy annak minta-előadását csakis a nemzeti szinházban kell keresnünk. Igazán magam is a hányszor megnéztem, mindig könyes szemekkel jöttem ki az előadásról. Sajnáltam Nórát, aki most künn tévelyeg a hideg éjben, sajnáltam Helmert, aki elvesztette kis galambját s reámaradt a három pajkos gyerek gondja. Borzasztó dolog is az!

Most látom be, hogy ezzel tulajdonképpen a legnagyobb injuriát követtem el Ibsenen. Ma már tudom, hogy Ibsen czélja nem volt a publikum megríkatása, amiben Birch-Pfeiffer különben is messze fölötte áll, hanem gondolkodóba ejtése, amihez ez a derék asszony sohasem excellált. Ibsen a szinpadról nem a szenzácziót, hanem a reflexiót akarja fölébreszteni. Ő a Rank-féle jelenetet nem azért irta meg, hogy Nórának alkalmat adjon pathetikus erényhősnőként figurálni, hanem hogy ugy en passant megértesse velünk, hogy Nóra tisztességes asszony, Rank pedig éppen olyan tisztességes férfi, mint a milyenek vagyunk mindannyian, mig egy szép asszony édesen a szemünkbe nem néz. A tarantellát sem azért füzte bele, hogy alkalmat nyujtson a drámai hősnőknek a ballet terén babérokat aratni, hanem elővette, mint az egyetlen kézügybe eső kifogást, melylyel Nóra a végzetes levélszekrény fölnyitását megakadályozhatja.

Lássák, milyen hiba, ha valaki nincs kritikailag fegyelmezve. Eddig még mindig csak Nóráról és Ibsenről beszélek, holott már régen Dusénél kellene lennem, s kisérni leereszkedő jóakarattal vagy ostorozó haraggal jelenetről-jelenetre.

A dologban mentségemül szolgálhat az, hogy én mindazt, amit elmondtam, nem Ibsentől, hanem Dusetól tanultam meg. Én Ibsent eddig csak a nemzeti szinház-

ban ismertem és semmi okom sem volt kételkedni abban, hogy a nemzeti szinház államilag fizetett és nyugdijképes művészei és rendezői nem a legtökéletesebben játszanának el minden darabot és sohasem merészeltem volna más véleményben lenni a felfogást illetőleg, mint ők.

Mindig nagyon sajnáltam Nórát és nagyon sajnáltam Helmert, valahányszor a függöny legördült s részvétemet igazságosan megosztottam a kettő között. S most, hogy kijöttem a Feld ur szinköréből, nem sajnáltam sem Helmert, sem Nórát. Helmerről azt tartottam, francziául szólva, hogy ez az ur »une franche canaille« hitvány, sivár, velőtlen nyárspolgár, aki emberségesen rászolgált erre a kázusra, Nóra után pedig irigységgel és szeretettel teljes Istenhozzádot kiáltottam, mert irigylésreméltó az, ki tudatára ébred a lelki Igazság szükségének s elindul azt keresni isteni rajongással.

Nem szeretem az összehasonlitásokat. Nem kételkedem a mi művészeink tehetségében, jóakaratában. De bosszant, hogy akkor, midőn egy revelláczióval állunk szemben, rá akarnak kényszeriteni a lókupecz-tempóra, hogy marokkal mérjük a Pegazust, ezt a szárnyas istenállatot. Elismerem, hogy Nórát kitünően *játszák* Pesten, Bécsben és Münchenben, de aki magát a Nórát elevenen akarja látni, az menjen el a városligetbe s nézze meg Duse Eleonorát. Aki őt megnézi, az nem fog egyik pâmoisonból a másikba esni, az el fog talán felejteni tapsolni is és a szinkörből kijőve, csak lassankint fogja megérteni, hogy ez a római asszony tulajdonképen az igazi Nóra, a maga naivitásból és féltudásból összealkotott nebulosus psychologiájával.

Miért? Talán mert igy játszott vagy amugy, mert itt a kezét emelgette, amott a fejét lehajtotta. Ha én azt tudnám, akkor kritikus volnék. Én csak azt érzem, hogy tudok. Tudom, hogy Nóra lelkében egy világ omlott össze és ez a cataclysma borzasztó haragra gerjesztette. Hiszen ha sirni kezdene, ha csak egy árva köny lopódznék a szemébe, akkor nem érdekelne az egész dolog, mert tudnám, hogy az esetnek érzékeny kibéküléssel kellene végződnie. Tudom, hogy Nórában fölébredt az utálat.... nem mások iránt — ehhez még nem elég kimüvelt az ő pesszimizmusa, — hanem önmaga iránt s amikor a lelki utálat fogja el, akkor az igazi asszony nem sir, csak a színésznő. Tudom hogy Nóra Helmernél nem maradhat egy másodperczig sem, mert az a leggyalázatosabb árulás volna önmaga ellen. Neki távoznia kell esőben, éjben, viharban, ha százezer halál várná is odakünn.

S amit eddig nem tudtam megérteni, ma megértem, hogy van drámai igazságszolgáltatás is Ibsennél. Teljesen megnyugodva távozom, mert tudom, hogy a lehetetlen viszony szét van törve, talán örökre, tudom hogy Nóra boldogan halad kitüzött czélja felé, az igazságot keresve s Helmer megkapta a büntetés maximumát, mely egy ilyen sivár nyárspolgárt érhet.... a világ előtti kompromittálást. Hogy Duse talán többet tett a darabba, mint amit Ibsen beleképzelt, ezért valóban nem tehetünk neki szemrehányást.

Hogy Ando ur kitünő Helmer volt, ez talán boszszanthatja Mihályfit, Orlandini gyalázatos Rankja vigasztalására szolgálhat Ujházinak, aki különben Dusenek legrajongóbb bámulója.

Egy nagy kormánypárti lap a Duse-vendégjáték ötletéből védszárnyai alá vette a nemzeti szinházat, amelyet pedig nem bántott senki. Az egyetlen dolog, amire néhány bátorlelkü kritikus figyelmeztetni merte e nagytekintélyü intézetet, az volt, hogy az olaszoktól lehetne egyetmást tanulni. Ebben még semmi különös sérelem nincs. Ha azonban a nemzeti szinháznál más nézeten vannak, ugyis jól van. Végre is az övék a hatalom, s ha Duse elment, ujra visszatér hozzájuk az eltévelyedett nyáj, amely lassankint levezekli a tapsokat, melyekkel az olasz divának adózott.

Traveller.

A nemzeti szinház Bécsben. Az az éles kritika, melylyel a sajtó a nemzeti szinháznak Bécsben való szerepelését regisztrálta, nem maradt eredmény nélkül. Megváltoztatták az eredeti tervet, még pedig ugy, hogy az előadások megtartását októberre halasztották az olaszok föllépése után s igy a nemzeti szinház nem kerül az osztrák tartományi szinházak cziklusába. Az esték számát is háromról hatra emelték, mig a müsor összeállitását egyelőre függőben tartják.

Budai szinkör. Krecsányi vasárnap nyitotta meg ez idei saisonját *A falu roszszával.* Nagyobbára a régi ismerősökkel találkoztunk s a viszontlátás igen szives volt. A közönség folyton tapsolt, tapsolt a régi, tapsolt az uj tagoknak és kitapsolta az igazgatót is. Az előadás teljes mértékben érdemelte meg ezt a szives fogadtatást, Komjáthy, Kovács Mihály, Füredi, Pintér, Szigeti Lujza, Balog Etel és Szép Olga egyaránt jeleskedtek. Hétfőn az operette-személyzet mutatta be magát *Bocaccio*-ban s szintén igazolta Krecsányi jóhirét. Különösen Ledofszky Mariska viszontlátásának örvendtünk, aki a lefolyt esztendő alatt sokat tanult. *Serédi Sarolta*, a népszinház volt primadonnája, az ő ismerős szép hangját és eleven játékát hozta magával.

Duse Leonora. Az olasz társaság a bövebben méltatott *Nóra*-előadáson kivül e héten még két darabot adott. Kedden Sardou *Fernande*-ját, csütörtökön Dumas Fils *La femme de Claude*-ját. Duse Leonora, ha lehetséges, e két fellépésével még fokozta az eksztázist, melylyel kritika, közönség róla nyilatkozik. Egyik darab sem jeleskedik valami különös drámai erényekben, sőt mind a kettő a nemzeti szinház műsorában lehetetlen volna. Duse asszony azonban tudott az ő szerepébe reálitást önteni és az elsőben a szerelmében vérig megalázott nő boszuállását, a másodikban a női elvetemültség lehetetlen szuperlativusát oly megrázó valószerüséggel tudta megjeleniteni, hogy fascinált bennünket.

KÉPTALÁNYOK.

I.

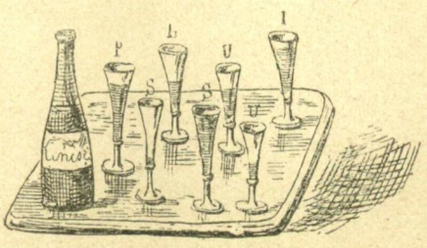

II.

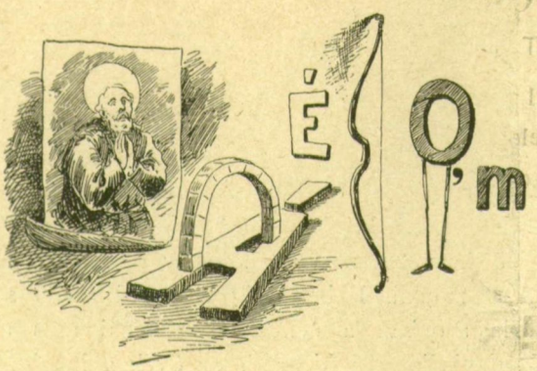

A 18. számban közölt képtalány megfejtése:

Karambol.

A rejtélyes felirat megfejtése:

Hé, fiatal ur, vegyen egy pár körtvét.

Helyesen fejtették meg: Ujhelly Janka, Tauber Rezső, Puly Irén, Rosenbaum Berta, Simon Margit, Lederer Róza, Ott Eugenia de Mesztetics, Steiner Ida, Beregi Alice és Ilona, Honig Irma, Medgyaszay Erzsi, Schön Irma, Jámbor Ilka, Reismann Mariska, Vedres Izabella, Berger Malvin és Adel, Harmat Ilka, Klein József, Hegyi Rózsa, Rohrer Ilona, Bokros Tercsi, Hinde Etel.

A pöstyéni fürdőből, (Felső-Magyarországból) úgy értesülünk, hogy ott az ez évi idény egy a kor igényeinek minden tekintetben megfelelő uj fürdőház épitésével nemrég vette kezdetét. Az épület mintegy 2000 m² területen fekszik, emeletes lesz s lesz benne egy gyógyterem (400 m² tágas), olvasó-, zene- és játszó-szobák, több termek kávéház és étterem számára. Figyelemmel kisérjük ezen fürdőhely fejlődését és felvirágozását s valódi örömmel győződhetünk meg arról, hogy mind az, mi a fürdővendégek kényelme s élvezetére szolgálhat, dicséretes buzgalommal meg van téve; miről a fürdővendégek folyton növekedő száma is elegendőképen bizonyit. Sokan vannak hazánkban, kik e gyógyhelyen már teljes felépülést, de legalább is tetemes javulást nyertek, ezek a fentebb elmondottakat örömmel fogják üdvözölni. Pöstyén a többi hasonló kénes fürdők között már is igen tekintélyes helyet foglal el, mit leginkább iszapjának köszönhet, mely orvosaink által Pöstyén különlegessége gyanánt tekintetik.

HETI POSTA.

Alföldi barna asszony. Nem hálálhatjuk meg eléggé kedves érdeklődését lapunk iránt és azon leszünk, hogy ezt a sympathiát jövőben is megérdemeljük. Jó tanácsait, amennyire lehetséges, követni fogjuk; bár nem tagadhatjuk, hogy néminemü nehézségek is forognak fenn. Nagysád többek közt azt kivánja, hogy a női irókat kultiváljuk valamivel sürübben: *Fanghné Gyujtó Izabella, Magyváradi Mira, Jósika Kálmán* és a *Büttner nővérek* novelláit ajánlja figyelmünkbe. Nos, nem mi rajtunk mult, ha e nevekkel lapunkban még nem találkozott. Kettőn áll a vásár. Mi csak azoktól adhatunk közleményeket, akik bennünket közleményeikkel felkeresnek és igen sokan nem keresnek fel, mert ellenségeink azt a hirt költötték rólunk, hogy válogatósak vagyunk. Ezer üdvözlet!

Sárga kikirics. Nem hálálhatjuk meg eléggé Nagysád érdeklődését lapunk iránt és azon leszünk, hogy sympathiáját jövőre is megérdemeljük. Nagysád lapunkat nem találja eléggé komolynak és különösen a női irók tulságos felkarolását tartja helytelennek. Szalay Fruzina, Czóbel Minka, Hermann Ottóné, Dóry, Margit, Marcsa, Mariska... egész amazon-hadsereg! Férfiakat kiván Ön, akik vasmarokkal belemarkolnak a kavargó életharcz sodrába és nem gyöngéd érzelmeket, hanem irtó, emésztő szenvedélyeket festenek. Legyen Nagysád egészen nyugodt, már megrendeltük.

Májusi pillangó. Nem hálálhatjuk meg eléggé — azaz pardon! Ön a saját soit disant irodalmi körének pletykáit kegyeskedik tudomásunkra hozni: ezekből nem kérünk.

Nagyvárad. Szerény olvasónő. Annak a valóban bájos két kis versnek a szerzője fiatal kezdő. Ha nevét megmondjuk, még kevésbbé fogja ismerni.

Kolozsvár. Miért mentegetődzik, hisz mi igen szivesen elolvassuk küldeményeit és tapasztalhatta, hogy a mi megtetszett, azt ki is adtuk. Minden egyes vers tárgyalásába nem bocsátkozhatunk. Először, mert időnk nem engedi és másodszor, mert nem is valami nagyon épületes mulatság. Salve!

Dalok. Nótás lánynak. Sentimentális dolgok. Az ügyes verselés magában nem elég az üdvösséghez. Jobbakat várunk.

Nem közölhetők: Kemény sziv. *M. G.* Gúnyoljatok. Nevessetek. Miért? *Télizöld.* Tavaszest. Vágyódás. Ellentét.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Menyasszonyi selyemruhákra való selymeket, fekete, fehér és creme szinekben, simát és damastot mkint 45 krtól 16 frt 65 krig (mintegy 300 különböző fajtában) szállit egyes öltönyökre, vagy egész végekben is postabér- és vámmentesen **HENNEBERG G.**, (cs. és kir. udv. szállitó) **selyemgyára Zürichben.** Minták postafordultával küldetnek. Svájczba intézett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó. 9

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR,

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetéseket nyerte, saját-töltésü palaczkokban **mindenütt** kapható:

1061 46—11 **A gróf Keglevich István-féle promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.**

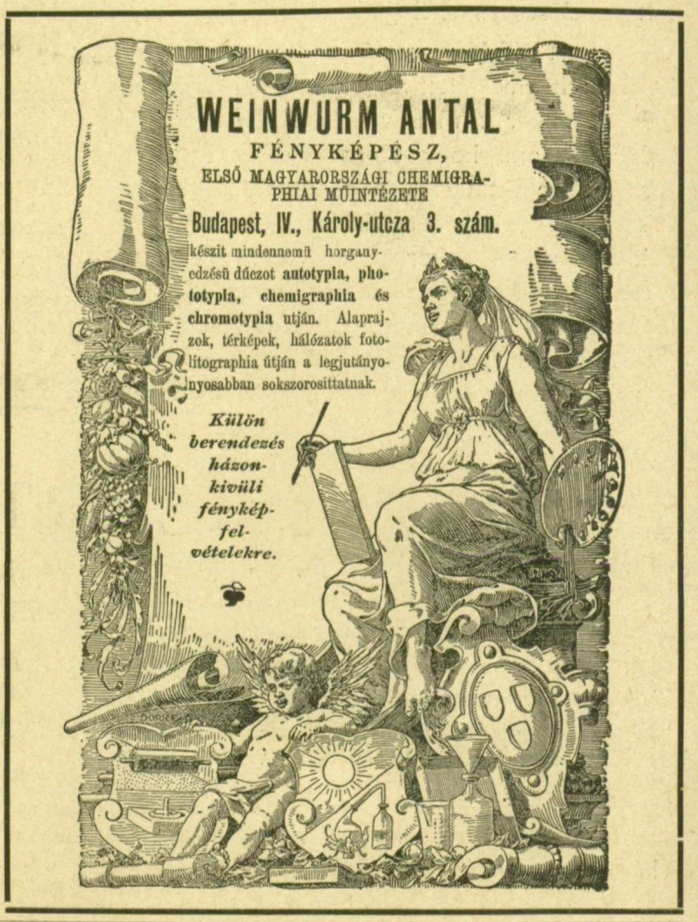

Budapest, 1892. Nyomatott az „Athenaeum“ irodalmi és nyomdai r. társulat betüivel.